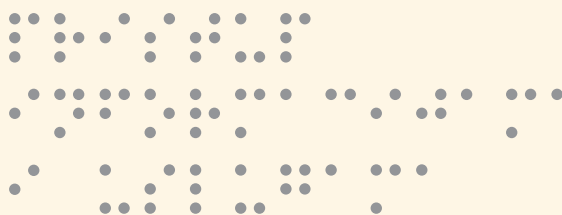

Studenti s invaliditetom

PRISTUP INFORMACIJAMA I USLUGAMA

Urednica: Mirjana Zubak

Autori:

Asja Barić, Romana Đuričić, Aleksandar Jakir
Maja Petković, Damir Španić
Zrinka Udiljak Bugarinovski, Mirjana Zubak

EDUCATION
QUALITY
EQUALITY

3

Studenti s invaliditetom

3

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Urednica:

Mirjana Zubak

Autori:

Asja Barić, Romana Đuričić, Aleksandar Jakir,
Maja Petković, Damir Španić, Zrinka Udiljak
Bugarinovski, Mirjana Zubak

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu

Urednica zbirke priručnika "Studenti s invaliditetom": Lelia Kiš-Glavaš

Urednica: Mirjana Zubak

Lektura: Vlatka Kranželić

Grafička priprema: ABS95 d.o.o.

Tisak: Offset NPGTO d.o.o.

Naklada: 1100 kom.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu

Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem **802769**

ISBN 978-953-6002-63-4 (cjelina)

ISBN 978-953-6002-57-3 (3)

© Sva prava pridržana.

Cjelokupnom izvedbom (sadržajem i strukturom sadržaja, grafičkom pripremom, tiskom i opremom) ova je serija priručnika prilagođena za korištenje osobama s invaliditetom. Naslovi priručnika prepisani su na hrvatsku brajicu, a brajični taktimi standardnih su Marburg Medium dimenzija.

Pojmovi koji se koriste u ovome priručniku, a koji imaju rodni značaj, bez obzira na to koriste li se u muškom ili ženskom rodu, obuhvaćaju na jednak način muški i ženski rod.

O priručnicima

Ovaj je priručnik dio zbirke priručnika nadnaslova "Studenti s invaliditetom" koja je nastala u okviru Tempus projekta (u kategoriji združenih projekata) "Education for Equal Opportunities at Croatian Universities – EduQuality" (Nr: 158757-TEMPUS-1-2009-1-HR-TEMPUS-JPGR) nositelja Sveučilišta u Zagrebu.

Svrha priručnika je doprinos izjednačavanju pristupa visokom obrazovanju studentima s invaliditetom informiranjem, educiranjem i senzibiliziranjem sveučilišnih nastavnika, stručnog i administrativnog osoblja na rektoratima, fakultetima i akademijama o specifičnim potrebama studenata s invaliditetom u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj.

Studentima s invaliditetom smatramo studente s oštećenjima vida i sluha, motoričkim poremećajima, kroničnim bolestima, specifičnim teškoćama učenja (disleksija i ADHD) te studente sa psihičkim bolestima i poremećajima. Svrstavajući ove studente u skupinu studenata s invaliditetom nikako nam nije bila namjera stigmatizirati ih ili etiketirati, nego ukazati na potrebu prilagodbe akademskih sadržaja njihovim mogućnostima i prezentirati neke primjere takvih prilagodbi.

U izradi priručnika sudjelovali su predstavnici svih partnerskih institucija u Projektu: akademsko, stručno i administrativno osoblje sa Sveučilišta u

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Zagrebu, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Sveučilišta u Rijeci, Sveučilišta u Zadru, Sveučilišta u Splitu i Sveučilišta u Dubrovniku, predstavnici studenata sa i bez invaliditeta Hrvatskoga studentskog zbora, predstavnik Instituta za razvoj obrazovanja te svojim velikim iskustvom u pružanju potpore studentima s invaliditetom, ali i konkretnim smjernicama i savjetima, stručnjaci s naših inozemnih partnerskih institucija: Aarhus University, Masaryk University, University of Strathclyde i University of Gothenburg.

Pojedinačno priručnici uglavnom pokrivaju važna područja svakodnevnog akademskog života studenata definirajući ih i ukazujući na njihovu važnost u stjecanju potrebnih profesionalnih kompetencija. Istovremeno, oni svojim sadržajem ukazuju na prepreke koje mogu postojati u odnosu na dostupnost studentima s invaliditetom, ali i nastoje definirati preduvjete kojima bi se prepreke što jednostavnije prevladale, pazeći pritom da se ne kompromitiraju definirani akademski standardi. Ukazujući na prava svih studenata na jednak pristup obrazovanju i predlažući mjere kojima je često na vrlo jednostavan način i bez dodatnih financijskih sredstava moguće izjednačiti mogućnosti studentima s invaliditetom u visokom obrazovanju, približavamo se i nastojanjima da se definiraju jasni standardi pristupačnosti za ovu skupinu studenata na nacionalnoj razini.

Koristim ovu priliku kako bih zahvalila svima koji su sudjelovali u izradi ovih priručnika, direktno ili indirektno, a posebice bivšim, sadašnjim, ali i

Urednica

Autori

---

budućim studentima s invaliditetom koji su, i koji će, svojom upornošću, hrabrošću, strpljivošću i velikom motivacijom, ali i ukazujući na potrebe i najjednostavnije načine zadovoljenja tih potreba, graditi toliko potreban sustav potpore studentima s invaliditetom u visokom obrazovanju u Republici Hrvatskoj. Ipak, njihovi bi napori bili uzaludni bez čitavog niza sveučilišnih nastavnika, stručnjaka i zaposlenika u administraciji koji su bez postojanja jasnih smjernica, ali vodeći se empatijom i željom za unapređenjem sustava, omogućili da potpora studentima s invaliditetom zaživi u praksi. Vjerujem da će im ovi priručnici omogućiti jasnije i sustavno buduće djelovanje.

Lelia Kiš-Glavaš, voditeljica projekta

Urednica

Mirjana Zubak, prof.

Autori

Asja Barić, studentica, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Koordinacija za studente s invaliditetom Sveučilišta u Zagrebu

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Romana Đuričić, dipl. soc. rad., Akademija
likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. **Aleksandar Jakir**, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Splitu

Maja Petković, studentica, Edukacijsko-
rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Damir Španić, dipl. nov., Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

Zrinka Udiljak Bugarinovski, prof./dipl. knjižničar,
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Mirjana Zubak, prof., Ured za studente
s invaliditetom, Sveučilište u Zagrebu

Recenzentice

prof. dr. sc. **Lelia Kiš-Glavaš**, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. **Ljubica Pribanić**, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. **Anita Vulić-Prtorić**, Odjel za psihologiju i Studentsko savjetovalište Sveučilišta u Zadru

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Predgovor

Dostupnost informacija i usluga kojima se bavi ovaj priručnik područje je za koje se na prvi pogled čini da mu ne treba pridavati osobitu pozornost jer se samo po sebi na neki način podrazumijeva.

Iskustva, pak, govore da to u praksi i nije uvijek tako te da je ovo područje koje, kako u drugim sustavima, tako i u sustavu visokog obrazovanja, zahtijeva planiranje i promišljanje te uzimanje u obzir različitih potreba specifičnih skupina, kao što su u ovome slučaju osobe s invaliditetom.

O njegovoj važnosti govori činjenica da postoje brojni domaći i međunarodni propisi koji reguliraju pitanje dostupnosti informacija i usluga, ali i činjenica da se spominje u svim propisima koji reguliraju prava osoba s invaliditetom i promiču načelo jednakih mogućnosti i nediskriminaciju. Pristup informacijama u današnjem informacijskom društvu postaje jednim od temeljnih ljudskih prava te je logično da bez ostvarivanja ovoga prava ne može biti ni ravnopravnosti ni jednakih mogućnosti općenito.

Suvremene inicijative usko povezuju pojam informacijske pismenosti sa sustavom obrazovanja i to, prije svih, sa sustavom visokog obrazovanja. One naglašavaju informacijsku pismenost, koja započinje s mogućnošću pristupa informacijama kao jednim od osnovnih generatora društava znanja kojima u suvremenome svijetu svi teže.

Prepoznavanjem značaja ove često zapostavljene teme nastao je i ovaj priručnik s namjerom da kod onih koji ga budu čitali potakne promišljanja i postavi pitanja o tome koje se informacije nude studentima, koliko su primjereni načini na koje se one distribuiraju i što se može učiniti da one doista i dođu do svih onih kojima su namijenjene.

U priručniku su obrađene teme poput informacija koje su važne studentima, načina na koje se te informacije mogu prenijeti, značaja i pristupačnosti internetskih sadržaja u informiranju, kako u procesu informiranja može pomoći suvremena pomoćna tehnologija, koje su usluge osobito važne studentima, koja je njihova uloga u informiranju te što je moguće učiniti da te usluge budu dostupne svim studentima.

Priručnik daje i izdvojene korisne savjete vezane uz navedene teme, a u njemu se nalazi i značajan broj poveznica na korisne internetske stranice i druge izvore na kojima se mogu pronaći detaljnije informacije.

Ovaj priručnik daje odgovore na neka pitanja i nudi prijedloge mogućih rješenja pojedinih situacija, ali prije svega upozorava na teme o kojima treba promišljati. On je zapravo zamišljen kao „prva pomoć“ ljudima koji svakodnevno u svome radu moraju pronaći odgovarajuća rješenja kako bi ono što oni nude studentima (u ovome slučaju informacije i usluge) na što bolji način do njih i došlo. Njegov je smisao dati osnovne smjernice, uputiti na izvore koji mogu ponuditi više

informacija, odnosno uopće potaknuti na promišljanje o ovim temama za koje svi znaju da su važne, ali ipak nekako uvijek ostaju sporedne.

Područje koje priručnik pokriva prilično je široko, a mogućnosti su zapravo neograničene pa njime nije bilo moguće obuhvatiti sve što bi se o ovoj temi moglo reći. Stoga molimo čitatelje da slobodno ono što pročitaju u ovome priručniku nadograđuju vlastitim idejama i iskustvima jer sve što se možda čini važnim, vjerojatno to i jest.

Nadamo se da će entuzijazam, trud i vlastito iskustvo koje je svaki od autora ugradio u ovaj priručnik rezultirati ispunjavanjem njegove osnovne svrhe, da bude koristan alat svima onima koji će imati potrebu u njemu pronaći odgovore na pitanja ili ideje za što kvalitetnije pružanje informacija i usluga studentima.

Mirjana Zubak, urednica

Sadržaj

13	UVOD
27	KOJE SU INFORMACIJE VAŽNE STUDENTIMA?
49	KOJI SU MOGUĆI NAČINI INFORMIRANJA?
65	POMOĆNA TEHNOLOGIJA U SLUŽBI PRISTUPAČNOSTI
85	KOJE SU SLUŽBE OSOBITO VAŽNE STUDENTIMA I KAKO IH UČINITI DOSTUPNIMA?
115	ZAKLJUČAK
119	POJMOVNIK
121	LITERATURA

UVOD

Marko ima 25 godina i student je s invaliditetom. Od rođenja je slijepa osoba i kreće se uz pomoć štapa. Studij je upisao po završetku srednjoškolskog obrazovanja, no sadašnji studij nije bio ono što je prvo odabrao. Kao srednjoškolac nije imao jasnu predodžbu ni dovoljno informacija o tome koje su mu mogućnosti i što bi želio studirati pa je studij upisao po preporuci ljudi iz svoje okoline. Oni su se u savjetovanju uglavnom vodili uobičajenim, često neutemeljenim, predodžbama o tome u čemu su slijepi ljudi dobri ili što bi on kao slijepa osoba uopće mogao studirati. Tako je Marko zapravo promijenio tri studija dok nije napokon odabrao ono što je bio njegov pravi interes, a ne ono što su drugi mislili da je za njega dobro. Marko je informatički pismena osoba pa se osim literaturom na Brailleovu pismu služi i suvremenom pomoćnom tehnologijom koja mu olakšava studiranje, no ipak se suočava s brojnim problemima. Ti problemi, iako katkad izgledaju banalno, za njega često imaju ozbiljne posljedice.

Njegov je studij iz područja društvenih znanosti pa podrazumijeva jako puno literature koju Marko mora prilagođavati u formu pristupačnu sebi. To ne može uvijek činiti sam pa često dobiva pomoć od udruga koje pružaju takvu vrstu potpore studentima. Bez obzira na pomoć koju dobiva, proces prilagodbe literature prilično je dugotrajan pa se katkada dogodi da Marko ne dobije literaturu na vrijeme i ne može uvijek izaći na ispite onda kada

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

bi on to želio. Cijelu situaciju otežava činjenica da njegovi profesori, iako uglavnom susretljivi, često zaboravljaju da Marko popise literature mora dobiti puno prije nego drugi studenti jer mu pribavljanje literature iz koje će moći učiti puno duže traje.

Problem s literaturom nije jedini koji muči Marka. Tu su i materijali koje profesori koriste na predavanjima koji njemu nisu upotrebljivi, kao što su recimo tiskani handouti. Rješenje za to vrlo je jednostavno. Dovoljno je da ih Marko dobije prije predavanja u elektroničkoj formi, no i to je nešto što Markovi profesori često zaboravljaju iako ih on stalno na to podsjeća.

Ono zbog čega se nerijetko nađe u neugodnim situacijama je i činjenica da razne obavijesti koje su vrlo važne studentima do njega jednostavno ne dođu. Iako ga u pravilu kolege studenti i djelatnici fakulteta o svemu obavještavaju preko e-maila ili SMS-porukama, više se puta dogodilo da je ipak ostao uskraćen za važne informacije. Tako nekoliko puta nije došao na važno predavanje ili ispit jer je obavijest o promjeni termina ili mjesta odražavanja objavljena u zadnji tren i samo na oglasnoj ploči fakulteta. Ni brojni sadržaji koji se objavljuju na internetskim stranicama fakulteta nisu mu uvijek dostupni jer su vrlo često objavljeni u formatima koje njegovi programi za čitanje ekrana ne mogu očitavati, a ni sama stranica nije u potpunosti pristupačna.

Sve ove, naizgled, sitnice koje se Marku vrlo često događaju stavljaju ga u nepovoljan položaj u

odnosu na druge studente. Osim toga, ugrožavaju njegovo uspješno obavljanje studentskih obveza, o čemu mu izravno ovise razna prava koja kao student s invaliditetom ostvaruje (stipendija, smještaj u studentskome domu, pomoćna tehnologija i sl.). Bez tih prava Marku bi bilo još teže ili gotovo nemoguće studirati jer njegov studentski život i ovako za njegovu obitelj predstavlja značajan financijski trošak.

Današnje suvremeno društvo i način života koji ono podrazumijeva moglo bi se okarakterizirati informacijskim. Svakodnevno smo okruženi gotovo beskonačnim nizom različitih informacija. Zahvaljujući globalizaciji koju je sa sobom donio razvoj internetskih tehnologija, one stižu do nas gotovo istovremeno kada su i nastale. Razvoj civilnoga društva i sustava ljudskih i ostalih zajamčenih prava, demokratizacija sve većega broja društava i ostali slični globalni procesi dodatno su olakšali pristup različitim vrstama informacija i naglasili važnost promišljanja i planiranja procesa informiranja, što dokazuje postojanje brojnih propisa na tu temu.

Tako, primjerice, u Republici Hrvatskoj Zakon o pravu na pristup informacijama (NN, 172/03) obvezuje pravne osobe s javnim ovlastima, pravne osobe čiji su programi ili djelovanje zakonom utvrđeni kao javni interes te se u cijelosti ili djelomično financiraju iz državnoga proračuna ili iz proračuna jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, kao i trgovačka društva u

kojima Republika Hrvatska i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave imaju zasebno ili zajedno većinsko vlasništvo, na redovito objavljivanje informacija, pri čemu te informacije moraju biti potpune i točne te dostupne zainteresiranim osobama.

Obvezivanje javnih ustanova, u koje spadaju i obrazovne ustanove, na ovakav način rada jamči transparentnost sustava. Također, što je još važnije, jamči pravovremeno pružanje informacija građanima koje im mogu biti važne za donošenje važnih životnih odluka. Primjer je za takvu situaciju mlad čovjek koji se nalazi pred odlukom o izboru studija ili student kojemu je informacija potrebna za uspješno studiranje.

Svi gore navedeni procesi pridonijeli su jačanju svijesti i posebnom isticanju potrebe ulaganja dodatnih napora u osiguravanju dostupnosti informacija u različitim oblicima kako bi one bile doista dostupne svima. Ovo uključuje i osobe s invaliditetom koje vrlo često zbog prirode svoga invaliditeta i prepreka s kojima se u svojoj okolini zbog njega susreću ostaju zakinite za informaciju čak i kada je ona na vrijeme objavljena, kao i za brojne usluge koje su dostupne većini građana.

O važnosti ovoga područja govori i činjenica da su mu u Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2007_06_6_80.html), na čiju smo se primjenu kao država članica obvezali, posvećena čak dva članka. Tako se u 9. članku (Pristupačnost) navodi da se

zemlje potpisnice obvezuju poduzeti odgovarajuće mjere osiguravanja pristupa osoba s invaliditetom izgrađenom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama, uključujući informacijske i komunikacije tehnologije i sustave, kao i drugim uslugama i kapacitetima otvorenima i namijenjenima javnosti, kako u urbanim, tako i u ruralnim područjima, na ravnopravnoj osnovi kako bi osobama s invaliditetom osigurala neovisno življenje i potpuno sudjelovanje u svim područjima života. Spomenute mjere odnose se na: građevine, ceste, prijevoz i druge zatvorene i otvorene prostore, uključujući škole, stambene zgrade, zdravstvene ustanove i radna mjesta; informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući elektroničke usluge i službe hitnih intervencija.

U 21. članku (Sloboda izražavanja i mišljenja te pristup informacijama) jamči se da će zemlje potpisnice poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale ostvarenje jednakoga prava osoba s invaliditetom na slobodu izražavanja i mišljenja, uključujući slobodu traženja, dobivanja i prenošenja informacija i ideja te prava na sve druge dostupne načine komuniciranja, prema vlastitom izboru, uključujući sljedeće: pružanje informacija namijenjenih općoj javnosti, pravodobno i bez dodatnog troška, osobama s invaliditetom, na njima prihvatljiv način, koristeći pritom tehnologije i metode prilagođene različitim oblicima invaliditeta; prihvaćanje i olakšavanje korištenja znakovnih jezika, Brailleova pisma, augmentativne i alternativne komunikacije, i svih drugih dostupnih sredstava, načina i oblika

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

komunikacije po izboru osoba s invaliditetom; poticanje privatnih poduzeća koja pružaju usluge općoj populaciji, uključujući usluge koje se pružaju preko interneta, u obliku koji je pristupačan osobama s invaliditetom; poticanja sredstava javnog priopćavanja, uključujući pružanje informacija preko interneta, da svoje usluge učine pristupačnima osobama s invaliditetom; priznavanje i poticanje korištenja znakovnih jezika.

Ako se uzme u obzir i 24. članak iste konvencije, koji jamči pravo osoba s invaliditetom na obrazovanje na svim razinama, bez diskriminacije i na osnovi jednakih mogućnosti, može se zaključiti kako se prije spomenute odredbe odnose i na područje obrazovanja.

Osim toga, Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN, 85/08) oblikom neizravne diskriminacije prema osobama s invaliditetom definira, između ostalog, propuštanje činjenja razumnih prilagodbi u svim područjima života (uključujući obrazovanje) pa se može zaključiti kako i u dijelu zakonske obveze pravodobnog i potpunog informiranja treba uzeti u obzir da to bude učinjeno na način koji je pristupačan i osobama s invaliditetom.

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (NN, 63/07) također dotiče ovaj problem pa se tako u poglavlju 2.9. (Informiranje, komunikacija i podizanje razine svijesti) ističe nužnost poduzimanja odgovarajućih mjera, uvažavajući

potrebe osoba s invaliditetom, kojima bi im se osigurao i zajamčio pristup informacijama i komunikacijama. Konkretno, to obvezuje one koji šalju informacije da omoguće primanje i prosljeđivanje informacija osobama s invaliditetom na onoj razini kvalitete i kvantitete koja je omogućena i ostalim članovima društva, a uvažavajući pritom specifičnosti njihovih potreba. Iz svega navedenoga jasno je kako je pristup informacijama i uslugama važno područje, a osobito kada je riječ o pristupu osoba s invaliditetom informacijama i uslugama koji je ponekad potrebno osigurati na alternativni način od onog uobičajenoga. No makar to zahtijevalo i ulaganje dodatnih napora ili samo malo domišljatosti, planiranja i promišljanja, dužnost je i obveza svih pružatelja informacija i usluga da te informacije i usluge dođu do svih onih kojima su namijene.

Zašto su zapravo informacije toliko važne i zašto je važno da budu dostupne?

Suvremeni način života pred svakoga čovjeka postavlja svakodnevne zahtjeve donošenja različitih odluka u različitim aspektima i područjima života. Neovisno o tome je li riječ o privatnom ili profesionalnom životu, velikim životnim ili malim svakodnevnim odlukama, kako bi one bile ispravne, nužno je raspolagati odgovarajućim informacijama o onome o čemu se odluka donosi.

Pravovremeno i potpuno informiranje omogućuje donošenje informirane odluke što je osobito

značajno kada je riječ o važnim životnim odlukama kao što je primjerice izbor studija. Osobi koja je odlučila nastaviti svoje obrazovanje u sustavu visokog obrazovanja prilikom odabira studija vrlo će važno biti na vrijeme dobiti sve važne informacije koje se tiču samoga studija (uvjeti upisa, trajanje studija, kompetencije koje se stječu, zahtjevi koji se pred studenta postavljaju i sl.), uvjeta studiranja koji se nude u mjestu studiranja, dostupnosti različitih usluga za studente, ali i mogućnostima zapošljavanja po završetku studija.

Studentu će biti lakše ispunjavati studentske obveze i uspješno studirati ako na vrijeme dobije sve potrebne informacije vezane uz studij, njegova prava i obveze.

No informacije u kontekstu obrazovanja imaju i širi značaj, njihova dostupnost znači i mogućnost ili olakšavanje stjecanja novih znanja i širenja spoznaja.

Stoga se sve više inicijativama koje promiču dostupnost informacija usko povezuju informacije i znanje pa se ističe da je osim dostupnosti informacija jednako važno i kako će se one koristiti. Vrlo se usko uz obrazovni sustav u tome kontekstu ističe i promiče informacijska pismenost. Informacijska je pismenost prema definiciji CILIP-a (CILIP, 2004) znanje o tome kada i zašto nam je potrebna informacija, gdje je možemo pronaći te kako je procijeniti, koristiti i komunicirati na etički način. Ona podrazumijeva vještine pronalaženja, procjene, pohrane, integriranja i primjene novoga i prethodnog znanja s ciljem osobnoga, društvenog i

ekonomskog razvoja (Pejova i dr., 2006). Upravo u sustavu visokog obrazovanja ona najviše dolazi do izražaja jer je to stupanj obrazovanja u kojem studenti imaju priliku proširiti svoja znanja i vještine. Visoko obrazovanje time postaje mjesto na kojem se informacijska pismenost može primijeniti u specifičnome kontekstu.

Pejova i dr. (2006) navode šest standarda informacijske pismenosti po kojima se može prepoznati informacijski pismena osoba:

1. prepoznaje potrebu za informacijom i određuje prirodu i opseg potrebne informacije
2. pronalazi potrebnu informaciju učinkovito i uspješno
3. kritički procjenjuje informaciju i proces pronalaženja informacije
4. upravlja prikupljenim ili generiranim informacijama
5. primjenjuje prethodne i nove informacije za izgradnju novih koncepata ili stvaranje novih spoznaja
6. koristi informacije s razumijevanjem i prepoznaje kulturne, etičke, ekonomske, pravne i društvene aspekte koji su vezani uz korištenje tih informacija

Ova načela također govore o uskoj povezanosti između informacija i procesa učenja i stjecanja novih znanja.

Danas se sve više zastupa i teza da je pravo na pristup informacijama i znanju jedno od temeljnih ljudskih prava te da ono unapređuje život svakoga čovjeka, bilo društveno ili ekonomski, a mogu ga

ostvariti samo osobe koje su informacijski pismene (Muir i Oppenheim, 2001). Danas, u 21. stoljeću, moguće je i potrebno da ovo pravo bude dostupno svim građanima pa nije čudno što postoji sve više inicijativa na svjetskoj i europskoj razini koje promiču aktivnosti za osiguravanje mogućnosti njegova ostvarivanja u svim dijelovima svijeta i za sve skupine građana bez iznimke.

Te inicijative povezane su s težnjama suvremenih društava da postanu društva znanja. Slične težnje ima i Republika Hrvatska.

Društva znanja zasnovana su na sposobnosti identificiranja, stvaranja, procesuiranja, preoblikovanja, širenja i korištenja informacija radi gradnje i primjene znanja s ciljem ljudskoga razvoja. Ona podrazumijevaju osnaživanje društvene vizije koja obuhvaća pluralizam, inkluziju, solidarnost i sudjelovanje (UNESCO, 2005).

Primjer spomenutih inicijativa načela su Svjetskoga samita o informacijskome društvu (World Summit on the Information Society), koja imaju za cilj osigurati da svatko može stvarati, pristupiti i dijeliti informacije i znanje, omogućujući pojedincima i narodima da ostvare svoj puni potencijal u promoviranju njihova održivog razvoja i poboljšanja kvalitete života, postavljenih na ciljevima i načelima Povelje Ujedinjenih naroda te poštujući u potpunosti i podupirući Opću deklaraciju o ljudskim pravima.

Ova načela jasno ističu potrebu za informacijski pismenim društvima u cijelome svijetu, a ističu

kako širenje i jačanje globalnoga znanja za razvoj može biti unaprijeđeno uklanjanjem prepreka za jednak pristup informacijama o ekonomskim, društvenim, političkim, zdravstvenim, kulturnim, obrazovnim i znanstvenim aktivnostima te olakšavanjem pristupa informacijama iz javnoga područja, uključujući korištenje univerzalnoga dizajna i pomoćne tehnologije (WSIS, 2003).

Još je jedan primjer spomenutih inicijativa Program informacije za sve (Information for All Programme – IFAP), UNESCO-ov program koji promiče univerzalni pristup informacijama i znanju za razvoj društava znanja, ističe informacijsku pismenost kao jedno od prioriternih područja. Važnost informacijske pismenosti ističe se do te mjere da se ona definira kao jedno od osnovnih ljudskih prava u digitalnome svijetu.

Iz svega navedenoga može se zaključiti kako su informacije i adekvatan pristup koji omogućava njihovo optimalno korištenje iznimno važan segment obrazovnoga procesa. Njihova važnost kreće od osobne razine, na kojoj one mogu poslužiti kao alat za donošenje osobnih odluka ili stjecanja znanja do globalne razine gdje pristup informacijama kao osnovni preduvjet za razvoj informacijske pismenosti u konačnici dovodi do stvaranja društava znanja pridonoseći tako održivu razvoju zajednica kojemu svi u suvremenome svijetu teže.

Za potrebe ovoga priručnika pristup informacijama obrađivat će se iz ovog osobnog aspekta, odnosno kao važan segment studentskoga života i procesa

obrazovanja studenata s invaliditetom, no i ta osobna razina u konačnici dovodi do uvodno spomenutoga globalnog efekta.

KOJE SU
INFORMACIJE
VAŽNE
STUDENTIMA?

Neke od informacija koje će u ovome poglavlju biti spomenute osobito su važne budućim studentima, neke će zanimati samo one koji su već upisali studij i stekli status studenta, dok su neke jednako važne svima.

Kako je već prije spomenuto, od samoga trenutka ulaska u sustav visokog obrazovanja kandidatima je za donošenje odluke o izboru studija iznimno važno raspolagati svim relevantnim informacijama o samome studiju, uvjetima koje je za njegov upis potrebno zadovoljiti, ali i o mogućnostima koje se studentima nude u mjestu studiranja, osobito ako je ujedno riječ o preseljenju u drugu sredinu koje podrazumijeva i veće osamostaljenje. Ovo posljednje, iako važno svim studentima, za studente s invaliditetom ima poseban značaj jer oni nerijetko ovise o različitim oblicima pomoći drugih osoba. Tako će dostupnost određenih usluga i službi katkad predstavljati presudni čimbenik za odluku o studiju i mjestu studiranja koje će oni odabrati. Iskustva u radu sveučilišnih ureda za studente s invaliditetom pokazala su da su najčešći upiti budućih studenata prema takvim službama usmjereni upravo traženju informacija o mogućnostima koje postoje za studente s invaliditetom na pojedinim fakultetima i sveučilištima ili o uslugama koje se u toj sredini nude te posebnim pravima studenata s invaliditetom i načinima njihova ostvarivanja.

Dok su informacije o samim studijima dostupne na različite načine i budući su studenti o tome obično na vrijeme sasvim zadovoljavajuće informirani, čini

KOJE SU
INFORMACIJE
VAŽNE
STUDENTIMA?

Informacije
o ustanovi

---

se kako informacije o mogućnostima zadovoljavanja specifičnih potreba studenata s invaliditetom i posebnim pravima koja za njih postoje te mogućnostima koje se po tome pitanju nude i nisu dovoljno dostupne ili barem vidljive. Uzevši u obzir činjenicu da su takve informacije studentima s invaliditetom gotovo jednako važne za donošenje konačne odluke o izboru studija, ali i za uspješno organiziranje svakodnevnoga studentskog života, kao i informacije o samome studiju, važno je učiniti ih dostupnima gdje god je to moguće.

Stoga je potrebno poticati fakultete, ali i druge važne sudionike visokog obrazovanja da i oni, uz informacije o studijima, učine dostupnima i dodatne informacije svojim studentima.

Čak i ako se sve informacije koje studentima s invaliditetom mogu biti važne za odabir studija, ali i poslije tijekom studija, prikupljaju i objavljuju na jednome mjestu na središnjoj razini (kao što je to slučaj s internetskom stranicom Ureda za studente s invaliditetom Sveučilišta u Zagrebu <http://www.unizg.hr/uredssi>), to ne bi trebalo spriječiti fakultete da i oni na svojim internetskim stranicama ili na druge načine iste informacije učine dostupnima svojim studentima, ali jednako tako i neke druge ustanove te studentske i druge organizacije. Što se više puta neka informacija objavi ili prenese, to će ona biti dostupnija i vidljivija i povećat će se vjerojatnost da dođe do onih kojima je namijenjena.

Naravno, jednako je važno da te važne informacije budu što vidljivije i da je put do njihova pronalaženja što jednostavniji.

Informacije o ustanovi

Osnovna je djelatnost visokih učilišta (sveučilišta, odnosno njihovih sastavnica, tj. fakulteta/akademija) obrazovanje studenata, a svoje zadatke, između ostalog, ostvaruju nastavom organiziranom na znanstvenim načelima te organiziranjem praktičnog terenskog rada, stručnih ekskurzija, mentorskog rada i konzultacija i sličnih aktivnosti. Prije svega važne su one osnovne informacije kao što su točan naziv i lokacija ustanove, odnosno podaci o kontaktu.

Odmah nakon njih slijede informacije o ustroju ustanove, ključnim dokumentima i normativnim aktima kojima je reguliran njezin rad i važnim tijelima i osobama te njihovim ovlastima odnosno ulogama i službama koje postoje za studente. Sve ove informacije trebaju biti javne i, što je još važnije, lako dostupne, pri čemu se treba voditi računa i o posebnim skupinama studenata, kao što su studenti s invaliditetom.

Budućim studentima ove će informacije biti važne radi mogućnosti pronalaženja same lokacije ustanove, ostvarivanja izravnoga kontakta radi traženja dodatnih informacija te upoznavanja

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

ustanove u koju dolaze, dok će postojećim studentima olakšati snalaženje u procesu studiranja u smislu lakšega shvaćanja vlastitih prava i obveza te procedura i načina ostvarivanja i zaštite vlastitih prava.

Korisni savjeti

Koje informacije o ustanovi treba učiniti dostupnima?

- osnovni podaci o ustanovi (naziv, lokacija, podaci o kontaktu i sl.)
- ustroj ustanove, važna tijela i osobe te njihove uloge odnosno ovlasti
- osnovni dokumenti i normativni akti ustanove (zakoni koji reguliraju područje visokog obrazovanja, statuti sveučilišta odnosno fakulteta/akademija, pravilnici o studiranju na preddiplomskim, diplomskim, integriranim, poslijediplomskim studijima, pravilnici o diplomskome radu/ispitu, pravilnici o sustavu upravljanja kvalitetom, etički kodeksi, sveučilišni kalendari, vodiči za studente, odluke mjerodavnih tijela i dr.)
- informacije o postojećim službama i uslugama za studente na razini sveučilišta ili fakulteta/akademije

KOJE SU
INFORMACIJE
VAŽNE
STUDENTIMA?

Informacije
o studiju
i izbor studija

Tko te informacije treba učiniti dostupnima?

- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske
- Agencija za znanost i visoko obrazovanje
- sveučilišta – detaljne informacije o sveučilištu te barem osnovne informacije o njihovim sastavnicama
- sastavnice (fakulteti/akademije) - detaljne informacije koje se tiču same sastavnice te barem osnovne informacije na razini sveučilišta

Informacije o studiju i izbor studija

Kada se govori o studentima i procesu studiranja, bez sumnje, najvažnije su informacije one o samome studiju. Budućim studentima one će biti važne radi mogućnosti donošenja odluke o izboru studija ili uopće o nastavku školovanja, dok će postojećim studentima one biti smjernice u svakodnevnome studentskom životu te važne za mogućnost planiranja njihova vremena i ispunjavanja studentskih obveza.

Većina sveučilišta u Republici Hrvatskoj ima svoj razrađeni način informiranja budućih studenata o studijskim programima koje nude te za svaku novu akademsku godinu pripremaju različite materijale i forme predstavljanja vlastite ponude srednjoškolcima. Većina sveučilišta ima neki oblik vodiča za buduće studente te različitih drugih vrsta tiskanih materijala, a neki organiziraju i druge

KOJE SU
INFORMACIJE
VAŽNE
STUDENTIMA?

Informacije
o studiju
i izbor studija

---

oblike informiranja poput dana otvorenih vrata ili smotre sveučilišta za što je svakako dobar primjer tradicionalna Smotra Sveučilišta u Zagrebu (<http://smotra.unizg.hr>), koja se redovito održava od 1997. godine i najposjećenija je takva manifestacija u zemlji. Tijekom nekoliko dana trajanja Smotre budući se studenti mogu upoznati s ustanovama i programima, ali i uslugama koje one nude, kao i sa studentskim životom općenito kroz različite atraktivne sadržaje. To su odlični i među zainteresiranim kandidatima vrlo popularni načini dobivanja osnovnih informacija o uvjetima upisa pojedinih studija, nazivima i kompetencijama koje se stječu njihovim završetkom i sl., koje budućim studentima mogu olakšati odluku o izboru studija. Prednost ovakvih manifestacija je i u tome što su na njima prisutni i djelatnici ustanova koje se predstavljaju, ali i njihovi studenti. To zainteresiranim kandidatima daje priliku da na jednome mjestu dobiju informacije iz studentske perspektive od starijih kolega, ali istovremeno i informacije od nastavnika koji predaju na odabranome studiju. Prepoznajući važnost dodatnih informacija važnih studentima s invaliditetom Sveučilište u Zagrebu na svojim je smotrama posljednjih nekoliko godina stavilo naglasak i na informiranje studenata s invaliditetom o pravima i mogućnostima koje za njih postoje.

Svim budućim studentima važno je unaprijed znati što ih očekuje kada postanu studenti, no osobama s invaliditetom ta je potreba često još više naglašena. Njima je ponekada vrlo važno na vrijeme doznati koje sve zahtjeve pojedini studij pred njih postavlja

kako bi unaprijed znali koje će im prilagodbe tijekom studija možda biti potrebne.

U nekim iznimnim slučajevima kada osoba s invaliditetom koja zbog prirode svog invaliditeta možda dvoji o tome hoće li moći u potpunosti ispuniti zahtjeve studija za koji je zainteresirana, trebat će puno više detalja o samome programu i o tome što on sa sobom nosi kako bi mogla realno procijeniti situaciju i u konačnici donijeti najbolju odluku.

Najbolji su izvor svih relevantnih informacija o studijskome programu elaborati studijskih programa. Oni sadrže sve važne podatke, od prostornih uvjeta i postojeće opreme za provođenje studijskoga programa, preko navođenja svih uvjeta za upis studija, do detaljnog opisa sadržaja svakoga predmeta. Uvidom u studijski plan i program dobivaju se i sve potrebne informacije o nastavnicima koji izvode nastavu na pojedinome predmetu, o opterećenju, razini, nastavnim oblicima i kompetencijama koje se stječu. Također, tu se nalaze podaci o preporučenoj i dopunskoj literaturi i informacije o načinima provjere znanja i polaganja ispita, pa i obavijesti o načinu praćenja kvalitete i uspješnosti izvedbe predmeta i/ili modula stoga je jako važno i ove informacije učiniti javnima i lako dostupnima.

Moguće je da u spomenutim dvojbjenim situacijama čak ni dostupnost svih spomenutih informacija neće biti dovoljna za dobru procjenu situacije i stvarne mogućnosti studiranja pojedinoga

KOJE SU
INFORMACIJE
VAŽNE
STUDENTIMA?

Informacije
o studiju
i izbor studija

---

studija. Zato bi trebalo osigurati i mogućnost dodatnih konzultacija i detaljnijeg informiranja te savjetovanja zainteresiranoga kandidata s nastavnicima odabranoga studija i osobama ili službama zaduženima za studente s invaliditetom.

Preporuka je i Vijeća Europske unije da se osigura mogućnost dodatnog informiranja i savjetovanja kako bi osobe s invaliditetom mogle odabrati odgovarajući oblik edukacije za sebe (European Union, 2003a).

Ovdje je iznimno važno naglasiti kako je riječ o vrlo osjetljivu području te treba biti jako oprezan u razmatranju situacije i davanju procjena i ocjena o mogućnosti studiranja kandidata s invaliditetom kako se ne bi dogodilo da se povrijede njegova osnovna ljudska prava te prava zajamčena Ustavom RH (NN, 56/90), Deklaracijom o pravima osoba s invaliditetom (NN, 47/05), Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2007_06_6_80.html), Zakonom o suzbijanju diskriminacije (NN, 85/08) i ostalim propisima koji reguliraju prava osoba s invaliditetom i promiču načelo izjednačavanja mogućnosti i ravnopravnosti.

Pravo na obrazovanje na svim razinama jedno je od temeljnih ljudskih prava zajamčeno brojnim međunarodnim i domaćim propisima te, sukladno tomu, osobe s invaliditetom kao i svi drugi mogu odabrati studij prema vlastitim željama i afinitetima i to im nikako ne bi smjelo biti uskraćeno.

Naravno, uvijek postoje određena specifična

zanimanja koja za upis studija postavljaju neke vrlo specifične zahtjeve i preduvjete i u tim iznimnim slučajevima opravdano je raditi selekciju prema zadanim kriterijima koji se često svode na određene tjelesne sposobnosti (npr. osoba koja se želi školovati za pilota zrakoplova mora udovoljiti vrlo visokim zahtjevima zdravstvene i tjelesne spremnosti).

U većini ostalih slučajeva takva početna ograničenja ne mogu biti opravdana, a moguće dvojbene situacije treba razmotriti vrlo detaljno te svakom slučaju pristupiti individualno.

Treba realno sagledati zahtjeve studija te, u usporedbi s teškoćama koje kandidat ima zbog prirode svoga invaliditeta, donijeti procjenu mogućnosti njegova udovoljavanja zahtjevima toga konkretnog studija, pri čemu nikako ne treba zaboraviti istovremeno razmotriti i uzeti u obzir i mogućnosti prilagodbi akademskoga okruženja. Iz toga procesa nikada se ne smije isključiti osobu s invaliditetom, nego se do procjene treba doći zajedničkim snagama.

Ukoliko se doista utvrdi da kandidat uza sve prilagodbe koje se mogu primijeniti neće moći udovoljiti zahtjevima studija, ni tada nije na visokom učilištu da odbije takvoga kandidata, nego mu je potrebno obazrivo objasniti situaciju i pustiti ga da konačnu odluku ipak donese sam ili uz pomoć bliskih osoba (roditelja, obitelji i sl.).

KOJE SU
INFORMACIJE
VAŽNE
STUDENTIMA?

Informacije
o studiju
i izbor studija

Ono što je u konačnici važno jest da se kandidatu omogući donošenje informirane odluke, odnosno da, prije nego što donese odluku, dobije sve nužne informacije koje će mu olakšati cijeli proces.

Sve spomenute informacije nisu korisne samo budućim studentima kod izbora studija nego i postojećim studentima kojima će olakšati snalaženje u studentskim obvezama i omogućiti im planiranje vremena s obzirom na obveze. U tom smislu jako je važno na vrijeme studentima učiniti dostupnima izvedbene planove, silabuse, rasporede nastave (s naznačenim mjestom i vremenom održavanja nastave), popise literature za svaki pojedini kolegij i sl.

Zašto je ovo toliko važno ilustrativno se može prikazati na primjeru slijepoga studenta koji će svu svoju literaturu potrebnu za kolegij morati prilagoditi svojim specifičnim potrebama, odnosno digitalizirati. Što prije dobije podatak o tome koja literatura mu je potrebna, to će više vremena imati za prilagodbu literature u njemu odgovarajući oblik. S obzirom na dugotrajnost procesa prilagodbe literature, vrlo je važno imati dovoljno vremena za to. Takve su informacije naravno od koristi i svim drugim studentima. O tome govori i činjenica da neka sveučilišta čak u svojim aktima propisuju rokove u kojima studentima moraju biti dostavljeni popisi literature i količina materijala koju će za pojedini kolegij morati proučiti. Primjer za to je Sveučilište u Göteborgu (Švedska), koje svojim aktom kojim su regulirana prava i obveze studenata (University of Gothenburg, 2010) propisuje da se

popisi literature moraju dostaviti studentima najkasnije šest tjedana prije početka nastave.

Studentu s tjelesnim invaliditetom, s druge strane, bit će jako važno što prije dobiti raspored predavanja i mjesta održavanja nastave kako bi na vrijeme mogao osigurati specijalizirani prijevoz, što nije uvijek jednostavno ostvariti.

U svakom slučaju kada se donose odluke o tome kada će se određene informacije učiniti dostupnima studentima, svakako treba imati na umu njihove potrebe, osobito specifične potrebe studenata s invaliditetom.

Korisni savjeti

Koje informacije o studiju treba učiniti dostupnima?

- informacije sadržane u elaboratima studijskih programa, izvedbenim planovima, silabusima, rasporedima nastave te ostale informacije vezane za studij i studiranje kao što su:
  - vrste i nazivi studija
  - trajanje studija i rok završetka
  - ECTS bodovi koje je potrebno steći
  - stručni ili akademski naziv i stupanj koji se stječe završetkom studija
  - kompetencije koje se stječu
  - popis obveznih i izbornih predmeta s pripadajućim ECTS bodovima

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

- uvjete upisa
- uvjete upisa u sljedeći semestar, odnosno godinu studija
- preduvjete za upis pojedinoga predmeta
- način završetka studija
- uvjete po kojima studenti koji su prekinuli studij mogu nastaviti studij
- popis nastavnika i suradnika
- mjesto izvođenja nastave
- početak i završetak te satnica izvođenja nastave
- oblici nastave (predavanja, seminari, vježbe, konzultacije, terenski rad, provjera znanja i sl.)
- način polaganja ispita
- ispitni rokovi
- mjerila ispitivanja
- popis literature
- mogućnosti izvođenja nastave na stranome jeziku
- mogućnosti izvođenja nastave na daljinu i sl.
- omogućiti kandidatima dodatno savjetovanje o studiju i izboru studija

Tko te informacije treba učiniti dostupnima?

- sveučilišta za svoje sastavnice (fakultete/akademije, odjele, odsjeke)
- sastavnice za svoje studijske programe

KOJE SU
INFORMACIJE
VAŽNE
STUDENTIMA?

Informacije
o posebnim
pravima
studenata
s invaliditetom

Informacije o posebnim pravima studenata s invaliditetom

Većini budućih studenata s invaliditetom obično je najvažnija i najtraženija informacija ona o pravu na

prednost pri upisu studija i načinu na koji se to pravo može ostvariti.

Kandidati s invaliditetom imaju prednost pri upisu temeljem Sporazuma o poticajnim mjerama za upis u ustanove visokog obrazovanja potpisanoga 27. ožujka 2007. godine između Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti (današnje Ministarstvo socijalne politike i mladih), Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH (današnje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta) i Rektorskoga zbora (Vlada RH, 2007).

Prednost pri upisu znači da kandidati koji temeljem rješenja izdanog od Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje imaju 60% ili više tjelesnoga oštećenja (invaliditeta) mogu upisati studij uz uvjet prelaženja razredbenog, odnosno bodovnoga, praga.

U novome sustavu upisa na studije koji je uveden s akademskom godinom 2010./2011., u kojem se vrednuju ispiti državne mature, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, koji je ovlašten za provođenje tih ispita, osigurava kandidatima s invaliditetom mogućnost prilagodbe ispita prema specifičnim potrebama kandidata (www.ncvvo.hr i www.postani-student.hr).

U starome sustavu upisa većina sveučilišta i njihovih sastavnica u Republici Hrvatskoj osiguravala je kandidatima s invaliditetom individualizirano prilagođeno polaganje tadašnjih razredbenih ispita, no to pravo nije uvijek bilo i formalno regulirano.

KOJE SU
INFORMACIJE
VAŽNE
STUDENTIMA?

Informacije
o posebnim
pravima
studentata
s invaliditetom

Pozitivan primjer po tome pitanju je Sveučilište u Zagrebu koje je službenim tekstom natječaja za upise sve svoje sastavnice obvezalo na osiguravanje individualizirano prilagođenoga načina polaganja prije prijamnih ispita, a sada dodatnih provjera znanja, vještina i sposobnosti za one sastavnice koje su takve provjere još zadržale, za sve kandidate s invaliditetom koji imaju potrebu za takvim načinom polaganja ispita. Važnost formaliziranja ovakvih prava nije samo u obvezi provođenja koja se time nameće nego i pravodobnom informiranju budućih studenata o tome što mogu očekivati i koja prava imaju.

Također, sukladno spomenutom Sporazumu o poticajnim mjerama za upis u ustanove visokog obrazovanja, jedno od posebnih prava za kategoriju studenata s invaliditetom je i to da studenti s invaliditetom ne sudjeluju u troškovima studija, nego za njih troškove u realnom iznosu snosi Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH (današnje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta), a daje se i mogućnost njihova upisa izvan redovite odobrene kvote ukoliko se svojim rezultatom nisu uspjeli rangirati unutar kvote.

Iskustvo pokazuje kako je ova informacija iznimno važna studentima ili, još i više, njihovim roditeljima te također može biti ključna za odluku o nastavku školovanja. Naime osobe s invaliditetom često imaju povećane životne troškove u odnosu na osobe bez invaliditeta pa jednako tako i studenti s invaliditetom u većini slučajeva imaju povećane troškove studiranja upravo zbog svojih specifičnih potreba

vezanih uza značajke njihova invaliditeta ili teškoće (npr. dodatni troškovi za prijevoz, prilagodbu literature, različite zdravstvene usluge, usluge prevoditelja znakovnoga jezika i sl.). Stoga za njih informacija o tome da ne moraju sudjelovati u troškovima studija može biti od presudnoga značaja.

Od slične je važnosti i podatak da studenti s invaliditetom također imaju prednost pri ostvarivanju prava na smještaj u studentske domove pa tako, sukladno odlukama Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH (www.mzos.hr), na temelju kojih studentski centri za svaku akademsku godinu raspisuju natječaje za smještaj u dom, oni studenti koji imaju 60% ili više invaliditeta izravno dobivaju mjesto u domu, uključujući studente poslijediplomskih studija, dok oni koji imaju manji postotak invaliditeta (niži od 60%) dobivaju određeni iznos dodatnih bodova.

Osiguran smještaj u domu nije važan samo zbog toga što je to i dalje najjeftiniji oblik stanovanja za studente nego i zato što većina studentskih centara u Republici Hrvatskoj ima određeni broj soba prilagođenih osobama s invaliditetom, a u nekim studentskim domovima već su dugi niz godina ustaljene i uhodane različite usluge koje su studentima važne za svakodnevno funkcioniranje.

Tako, primjerice, Sveučilište u Zagrebu osigurava 24-satnu pomoć studentima s najtežim oblicima invaliditeta u vidu studenata asistenata u studentskome domu "Cvjetno naselje".

KOJE SU
INFORMACIJE
VAŽNE
STUDENTIMA?

Informacije
o posebnim
pravima
studentata
s invaliditetom

Onim studentima kojima je neophodna svakodnevna pomoć druge osobe kako bi mogli obavljati osnovne potrebe informacija o postojanju ovakve usluge u studentskome domu bit će iznimno važna.

Postojanje pomoćne tehnologije namijenjene studentima s invaliditetom koja je na raspolaganju za korištenje studentima te informacije o točnim lokacijama na kojima je ona smještena i pravilima korištenja bit će važne onim studentima kojima je takva tehnologija potrebna, a nemaju vlastitu. Također, iako ta pitanja još nisu sustavno riješena i takve usluge uglavnom ne pružaju sveučilišta, nego druge ustanove ili različite nevladine organizacije, potrebno je studentima s invaliditetom ponuditi i informacije o tome gdje i kako mogu realizirati usluge poput prilagodbe literature, specijaliziranoga prijevoza, prevoditelja znakovnoga jezika i sl.

Ono što će isto tako biti jako važno studentima su informacije o mogućnostima stipendiranja te ostvarivanja nekih drugih oblika financijske pomoći.

Danas postoji veći broj stipendija namijenjenih studentima s invaliditetom na svim razinama studija, uključujući i poslijediplomske (državne stipendije, stipendije lokalnih zajednica, sveučilišne stipendije, stipendije različitih zaklada i sl.) te informacije o raspisanim natječajima i uvjetima koje je nužno zadovoljiti za ostvarivanje stipendije svakako treba učiniti dostupnima studentima.

Informacije o drugim finansijskim naknadama kao što je primjerice naknada za troškove prijevoza koju dodjeljuje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH, a na koju imaju pravo svi studenti sa 60% ili više tjelesnoga oštećenja (invaliditeta) također treba učiniti što dostupnijima.

Korisni savjeti

Koje informacije o posebnim pravima studenata s invaliditetom treba učiniti dostupnima?

- tko ima pravo na prednost pri upisu i pravo na individualizirano prilagođeni pristup prilikom polaganja ispita državne mature i dodatnih provjera znanja, vještina i sposobnosti
- na temelju čega (koje dokumentacije) se to pravo ostvaruje
- što se smatra prijednim bodovnim pragom
- tko ima prednost za smještaj u studentski dom i koja je procedura za ostvarivanje toga prava
- dostupnost različitih usluga važnih studentima s invaliditetom za svakodnevno funkcioniranje
- dostupnost pomoćne tehnologije prilagođene osobama s invaliditetom
- mogućnosti za različite vrste usluga koje pružaju druge ustanove ili nevladine organizacije (prijevoz, prilagodba literature, prevoditelji znakovnoga jezika i sl.)
- stipendije i druge novčane naknade namijenjene studentima s invaliditetom

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

KOJE SU
INFORMACIJE
VAŽNE
STUDENTIMA?

Ostale važne
informacije

Tko treba učiniti ove informacije dostupnima?

Poželjno je da ih objavljuju svi uključeni u proces pripreme i provedbe upisnih procedura:

- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske
- Agencija za znanost i visoko obrazovanje
- Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja
- srednjoškolske ustanove
- sveučilišta preko svojih službi namijenjenih studentima s invaliditetom
- sastavnice sveučilišta
- studentski centri

Službene internetske stranice navedenih ustanova/institucija dobar su način informiranja, no ne treba se ograničiti samo na njih, nego informacije treba ponuditi i na druge načine. To može biti usmeno informiranje, različiti oblici tiskanih materijala i sl., pri čemu treba voditi računa da informacija dođe do svih kojima je namijenjena.

Ukoliko iz nekih razloga nije moguće objavljivati takve informacije u cijelosti, poželjno je barem upozoriti studente na mjesta gdje se one u cijelosti mogu pronaći.

Ostale važne informacije

Studentima su, osim informacija izravno povezanih sa studijem i ispunjavanjem osnovnih studentskih prava i obveza, značajne i informacije o ostalim aspektima studentskoga života.

Drugi priručnici iz ove serije detaljnije su obradili neke od tih tema, stoga će ovdje biti samo navedene u smislu važnosti dostupnosti informacija o njima.

Korisni savjeti

Koje su ostale informacije koje studentima treba učiniti dostupnima?

- informacije o mogućnostima studiranja u inozemstvu, odnosno o mogućnostima studentske razmjene koje postoje za studente s invaliditetom te o tome kako se pripremiti za odlazak na studentsku razmjenu
- informacije o drugim službama i uslugama koje postoje na razini sveučilišta ili sastavnica kao što su različita studentska savjetovališta i slične službe
- informacije o različitim oblicima provođenja slobodnoga vremena u smislu nudenja informacija o različitim kulturnim, umjetničkim, športskim, zabavnim i ostalim sadržajima koji bi studentima mogli biti zanimljivi, s posebnim naglaskom na one posebno kreirane za osobe s

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

invaliditetom te o mogućnostima zapošljavanja preko studentskog servisa ili mogućnostima volontiranja

- informacije o različitim neformalnim oblicima dodatnih edukacija (tečajevi stranih jezika, informatički tečajevi, različite edukativne radionice, seminari i slični sadržaji)

Tko treba učiniti ove informacije dostupnima?

- svi oni koji nude takve sadržaje
- sveučilišta preko svojih službi namijenjenih studentima s invaliditetom
- sastavnice sveučilišta
- studentski centri
- studentske organizacije i dr.

Više informacija o mogućnostima studiranja u inozemstvu nalazi se u priručniku Međunarodna mobilnost studenata, a više informacija o različitim mogućnostima provođenja slobodnog vremena moguće je naći u priručniku Slobodno vrijeme.

KOJE SU
INFORMACIJE
VAŽNE
STUDENTIMA?

Uvod

KOJI SU
MOGUĆI NAČINI
INFORMIRANJA?

Oglasna ploča

Oglasna ploča sasvim je sigurno najrasprostranjeniji i najuobičajeniji način dostavljanja informacija studentima. Na sveučilištima u Republici Hrvatskoj postoji duga tradicija pružanja informacija preko oglasnih ploča.

One su prvo na što se nailazi u gotovo svim našim visokim učilištima. Najčešće su smještene na samom ulazu ili nekom drugom, lako uočljivu i dostupnu mjestu.

Na njima se nalaze službene obavijesti, odluke, natječaji, pravilnici, kalendari i slični sadržaji te razne informacije, kao što su informacije o ispitnim rokovima, rasporedima predavanja, vježbi, terenskoj nastavi i sl.

Na oglasnim pločama često se nalaze i razni plakati, pozivi, informativne brošure s adresama, brojevima telefona, e-mail adresama i internetskim stranicama raznih ustanova, organizacija te mjesta na kojima se odvijaju razna događanja.

Ovakav oblik informiranja prihvatljiv je i jednostavan i studentima i djelatnicima. Nesumnjivo je stoga da će oglasna ploča i dalje imati značajnu ulogu u širenju informacija bez obzira na razvoj moderne tehnologije. Pritom treba voditi brigu da ona bude što korisnija, lakša za snalaženje i pristupačna (odgovarajuća visina ploče, njezin smještaj i sl.). Također, mora biti

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

KOJI SU MOGUĆI
NAČINI
INFORMIRANJA

Oglasna ploča

Internet

omogućen pristup prostoru u kojem je postavljena.

Više o pravilima prostorne pristupačnosti nalazi se u priručniku Prostorna pristupačnost.

Lakše je i brže snalaziti se na oglasnim pločama kada su informacije organizirane, primjerice, prema pojedinim naslovima i podnaslovima, kada su sadržaji grupirani po temama te kada su informacije na papirima različitih boja i veličina.

Važne obavijesti trebaju biti istaknute na način da budu pisane velikim fontom, podebljane, označene markerima, a tekst uvećan i uokviren.

Obavijesti ne bi smjele biti postavljene jedna preko druge, a treba ukloniti stare sadržaje kojima je protekao rok kako ne bi nepotrebno opterećivali sadržaj.

Kako je na oglasnim pločama često velika količina informacija, što otežava snalaženje, katkad je potrebno izravno pokazati studentu gdje se na oglasnoj ploči nalazi tražena informacija, osobito kada je riječ o studentima koji se teže snalaze u većoj količini pismenih materijala ili imaju problema s vidom.

Naravno, nikako se ne smije zaboraviti onaj dio studenata koji se ne mogu služiti crnim tiskom ili se njime otežano koriste pa je za njih potrebno osigurati da se iste informacije dostave i u nekim drugim oblicima, odnosno nekim drugim kanalima. Hoće li to biti obavijest pisana na Brailleovu pismu

za slijepoga studenta, prilagođenim crnim tiskom za slabovidnoga studenta, dodatno pojašnjenje pismene obavijesti za studenta s oštećenjem sluha, obavijest poslana u elektroničkom obliku, SMS-om na mobilni telefon ili nešto sasvim drugo, manje je važno. Ono što je važno jest da potrebna informacija dođe do svakoga studenta na njemu prihvatljiv način te da je ona studentu dovoljno razumljiva.

Internet

Internet danas predstavlja važan izvor informacija za svakoga člana društva. Upravo njegovim razvojem i ekspanzijom sadržaja dostupnih na ovaj način suvremeno društvo postalo je, kada su informacije u pitanju, globalno i informacijsko, o čemu je nešto više bilo riječi u uvodnome dijelu priručnika.

Mogućnosti korištenja interneta u smislu dostupnosti informacija gotovo su neograničene, a njegov je značaj sve veći i u procesu obrazovanja, pa tako danas imamo sve više zastupljeno učenje na daljinu ili e-učenje, a internet se u procesu studiranja koristi i na brojne druge načine.

Više o e-učenju nalazi se u priručniku Izvođenje nastave i ishodi učenja, u poglavlju Oblici, metode i tehnike izvođenja nastave.

Istovremenim razvojem pomoćne tehnologije korištenje interneta omogućilo je velikom broju osoba s invaliditetom pristup informacijama i uslugama koje su im prije bilo puno teže dostupne ili potpuno nedostupne.

Sve informacije koje su kao važne spomenute u ovome priručniku mogu se, naravno, ponuditi preko interneta. To je danas općeprihvaćen te ujedno i najbrži način komunikacije. Ono o čemu treba voditi brigu kada se različiti sadržaji nude preko interneta je e-pristupačnost.

E-pristupačnost odnosi se na osiguravanje jednakih mogućnosti i pristupa e-sadržaju svakoj osobi, pa tako i osobi s invaliditetom (Seale i Cooper, 2010). Vučić (2009) navodi tri oblika pristupačnosti:

1. **Situacijska pristupačnost** - očituje se u ostvarivanju uvjeta pristupačnosti mrežnih stranica pri korištenju mobilnih tehnologija (mobilni telefon, iPod i sl.) u raznim situacijama u kojima se mogu naći svi korisnici mrežnih stranica
2. **Socio-kulturna pristupačnost** - određuje pravila zadovoljenja etničkih, kulturnih i rodni posebnosti korištenja internetskih stranica
3. **Funkcionalna pristupačnost** - određuje uvjete koje je potrebno zadovoljiti kako bi osoba s invaliditetom, starija osoba ili osoba koja je povremeno ili trenutačno onemogućena uslijed zdravstvenih razloga mogla nesmetano koristiti mrežne stranice

Važno je zadovoljiti kriterije pristupačnosti iz sva tri oblika pristupačnosti kako bi svi, uključujući osobe

s invaliditetom, imali punu pristupačnost, koja nije svedena isključivo na specifičnosti invaliditeta.

Prepoznavši važnost interneta u širenju informacija, gotovo svi propisi i inicijative koji svima jamče jednak pristup informacijama spomenuti u uvodnome dijelu priručnika, spominju i pristup internetu i internetskim sadržajima na jednakim osnovama.

Tako, primjerice, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2007_06_6_80.html) izričito zahtijeva da se svi elektronički izvori informacija učine pristupačnima osobama s invaliditetom.

Vijeće Europske unije u svojoj Odluci o jednakim mogućnostima u obrazovanju za učenike i studente s invaliditetom (European Union, 2003a) naglašava poticanje korištenja multimedijских tehnologija i interneta za unapređivanje kvalitete učenja olakšavajući pristup resursima i uslugama, kao i učenju na daljinu (e-učenje) te potiče postizanje pristupačnosti svih javnih internetskih stranica povezanih s obrazovanjem, osobama s invaliditetom, poštujući smjernice za e-pristupačnost.

Osim toga, Vijeće Europske unije, prepoznavši važnost ove teme, donijelo je i posebnu Odluku o e-pristupačnosti – poboljšavanju pristupa osoba s invaliditetom društvu zasnovanome na znanju (European Union, 2003b) kojom se promiče pristupačnost e-sadržaja te potiče korištenje smjernica o e-pristupačnosti.

Smjernice o e-pristupačnosti na koje se referiraju svi značajniji propisi objavljene su od strane World Wide Web Consortiuma - W3C (<http://www.w3.org>) te su danas jedne od najčešće korištenih u praksi.

Službene sveučilišne internetske stranice i stranice sastavnica sveučilišta predstavljaju važan izvor informacija za postojeće studente i one koji to tek trebaju postati. One su zapravo svojevrstne "virtualne oglasne ploče". Svakodnevno se ažuriraju i upotpunjuju novim sadržajima, a svim studentima, osobito studentima s invaliditetom, vrlo su često najprihvatljiviji, najjednostavniji i najbrži način dolaženja do potrebnih informacija. Stoga je od neprocjenjive važnosti da sadržaj objavljen na službenim internetskim stranicama fakulteta bude pristupačan studentima, s obzirom na vrstu i stupanj njihova invaliditeta.

World Wide Web Consortium objavio je nekoliko okvirnih smjernica važnih za pristupačnost e-informacija, a one su sljedeće:

- pružanje ekvivalentnih zamjena slušnom i vidnom sadržaju
- ne oslanjati se isključivo na boje
- prikladno obilježavanje sadržaja
- pojednostavljenje jezika pisanja
- korištenje privremenih rješenja
- korištenje W3C-tehnologije i smjernica
- pružanje jasnih navigacijskih mehanizama
- osiguravanje jednostavnosti i jasnoće dokumenata

Detaljnija objašnjenja zajedno s praktičnim savjetima o pojedinoj smjernici moguće je pronaći

na internetskoj stranici

<http://www.w3.org/TR/WCAG10/>.

S obzirom na to da svijest o važnosti osiguravanja pristupačnosti e-sadržaja još nije dovoljno razvijena kod svih pružatelja informacija, studenti s invaliditetom mogu iskusiti brojne prepreke prilikom pristupanja sadržajima oglašenima na različitim internetskim stranicama.

U daljnjem tekstu izdvojeni su primjeri koje bi trebalo izbjegavati u praktičnome radu s obzirom na neke vrste prepreka s kojima se studenti s invaliditetom susreću (<http://www.w3.org/WAI/EO/Drafts/PWD-Use-Web/#usage>).

Studenti s oštećenjima vida

Studenti s oštećenjima vida svakodnevno su suočeni s preprekama pristupanju vizualnim informacijama. Kada su u pitanju internetski sadržaji, nailaze na sljedeće prepreke:

- fotografija/crtež/prikaz bez govornoga ili pisanoga teksta koji daje odgovarajući opis
- videomaterijal bez slušnoga zapisa i opisa vizualnoga sadržaja koji je važan za razumijevanje sadržaja materijala
- tablice i grafovi bez primjerenog opisa
- nestandardni formati dokumenata otežani za interpretaciju
- internetske stranice bez mogućnosti promjene tipa, veličine i boje fonta, kontrasta i boje pozadine teksta
- internetske stranice nedosljedna rasporeda koji otežava navigaciju

- internetske stranice lošega kontrasta ili s nemogućnošću njegove promjene

Studenti s oštećenjima sluha

Studenti s oštećenjima sluha prilikom pristupanja internetskim sadržajima više pažnje usmjeravaju na tekst nego na audiozapise, a prepreke se javljaju u vidu:

- nedostatka titlova ili opisa audiomaterijala, uključujući emitiranja na internetu
- nedostatka sadržaja vezanih uz slike što otežava razumijevanje osobama kojima je prvi jezik hrvatski znakovni jezik
- nedostatak uputa pisanih jasnim i jednostavnim jezikom

Studenti s motoričkim poremećajima

Pristup internetskim sadržajima studentima s motoričkim poremećajima uvelike olakšava pomoćna tehnologija u vidu specijaliziranih miševa, posebnih tipkovnica, računalnih programa s audioulazom i sl., a prepreke na koje nailaze prilikom pristupanja internetskim sadržajima su:

- opcije odgovora s vremenskim ograničenjem prikazane na internetskim stranicama
- pretraživači i alati koji ne podupiru prilagođene tipkovnice za komande miša
- forme koje ne mogu biti logički pretraživane
- premali prostori poveznica koji otežavaju navigaciju studentima s tremorom ili otežanom motorikom ruku

KOJI SU MOGUĆI
NAČINI
INFORMIRANJA

Internet

Studenti sa specifičnim teškoćama učenja

Studenti sa specifičnim teškoćama učenja suočavaju se s teškoćama u jeziku, čitanju i pisanju. Za njih pristup internetskim sadržajima može biti ograničavajući zbog:

- korištenja male veličine fonta
- lošega kontrasta pozadine
- dužine teksta na internetskoj stranici
- teksta koji je nejasan i pisan složenim izrazima

Dodatne informacije

Na internetskoj stranici Dive Into Accessibility (<http://www.buurenvan.nl/helptools/accessweb/Dive%20Into%20Accessibility/introduction.html>) dani su zanimljivi, ilustrativni opisi, priče studenata s različitim oblicima invaliditeta o teškoćama i preprekama na koje su nailazili prilikom pristupanja e-sadržajima kao i praktične smjernice kako učiniti internetsku stranicu pristupačnom.

Internet i sadržaji objavljeni na njemu u procesu studiranja imaju sve važniju ulogu. Nastavnici danas sve češće stručnu literaturu potrebnu za polaganje ispita (znanstvene i stručne članke, prezentacije, skripte, primjere ispitnih zadataka) studentima prosljeđuju elektroničkim putem u nekim od dostupnih elektroničkih formata (Littlejohn i Higgison, 2003.).

Studentima s invaliditetom, kao i svim ostalim studentima, važna je pristupačnost dostupne literature, kao i njezino pravovremeno dobivanje.

Ovo su neke od smjernica namijenjene nastavnom osoblju u pripremi ispitne literature pristupačne studentima s invaliditetom:

- **Jezik pisanja** - jednostavan i jasan koliko je god to moguće, što omogućava pristup studentima s oštećenjima sluha te studentima s teškoćama čitanja (npr. disleksija)
- **Boja** - izbjegavanje kombinacija crvena/zelena te boje shema lošega kontrasta radi olakšavanja pristupa informacijama studentima koji imaju oštećenja vida
- **Naslovi i formati** - korištenje već ponuđenih stilova (npr. Heading 1 ili Heading 2) radi lakšega pristupa prilagođavanju
- **Tekst** - korištenje većega proreda, boljih stilova fonta s minimalnom veličinom 12 pt
- **Slike** - obvezno korištenje opisa slika
- **Navigacija** - uz poveznice staviti i opis zadane destinacije

Navedene smjernice mogu se primjenjivati i za pripremu drugih pismenih sadržaja važnih studentima.

KOJI SU MOGUĆI
NAČINI
INFORMIRANJA

Internet

Dodatne informacije

Detaljnije informacije kako omogućiti što veću pristupačnost elektroničkih dokumenata bilo da je

riječ o dokumentima u Wordu, Power Pointu ili PDF-formatu mogu se pronaći na stranici <http://www.jisctechdis.ac.uk/techdis/resources/detail/resources/AE1-2007>.

Više o temi prilagodbe nastavnih i ispitnih materijala moguće je pronaći u priručniku Izvođenje nastave i ishodi učenja, u poglavlju Oblici, metode i tehnike izvođenja nastave.

Dodatne informacije

Puno korisnih informacija o e-pristupačnosti na hrvatskome jeziku može se pronaći na internetskoj stranici projekta Pristupačnost (<http://www.pristupacnost.net>). Na ovoj internetskoj stranici nalaze se brojni korisni praktični savjeti ne samo o pristupačnosti internetskih sadržaja nego i o pristupačnosti informacijskih i komunikacijskih tehnologija, legislativi, inicijativama i projektima na ovome području, a vrlo je koristan sadržaj i mogućnost testiranja pristupačnosti vlastitih internetskih stranica koja se na ovim stranicama nudi.

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Još neke korisne internetske stranice:

- Alat za provjeru pristupačnosti internetskih stranica - <http://www.sidar.org/hera/index.php>
- Odjel Internetskoga društva za osobe s invaliditetom – <http://www.isocdisab.org>
- Fondacija u Španjolskoj koja se bavi pitanjima pristupačnosti internetskih sadržaja osobama s invaliditetom <http://www.sidar.org>
- Mreža 160 organizacija s područja EU-a koje se bave pitanjima pristupačnosti interneta za osobe s invaliditetom <http://www.eaccessibility.org>
- Internetska stranica sa slobodnim alatima za pristupačnost interneta za osobe s invaliditetom <http://accessify.com>

Ostali načini informiranja

Osim najučestalijih načina informiranja preko oglasne ploče i interneta, postoje i brojni drugi načini komunikacije sveučilišnih djelatnika i studenata.

- **e-mail** - vrlo raširen i među studentima jako dobro prihvaćen oblik komunikacije danas, koji je zbog svoje jednostavnosti, brzine i mogućnosti slanja različitih sadržaja, materijala i sl. i jedan od najkorisnijih
- **intranet** (unutarnje mrežne stranice) - može biti od iznimne koristi za razmjenu i postavljanje

KOJI SU MOGUĆI
NAČINI
INFORMIRANJA

Internet

Ostali načini
informiranja

različitih sadržaja kojima ne može pristupiti bilo tko, nego samo osobe koje imaju odobrenje za to, a tu su i različite mogućnosti komunikacije u okviru intraneta

- **telefoni i mobilni telefoni** - u današnje su vrijeme mobilni telefoni uzeli primat u komunikacijskome svijetu. Široko su rasprostranjeni, imaju ih gotovo svi, a razvojem tehnologije sve su sofisticiraniji i pružaju sve više mogućnosti te su odavno prerasli svoju prvobitnu namjenu telefoniranja. Mogu biti iznimno praktični i korisni u komunikaciji, osobito kada je potrebno o nečem hitno obavijestiti. Njihova prednost u odnosu na klasične telefone je i u tome što imaju i opciju tekstualnih poruka (SMS), što olakšava komunikaciju s primjerice studentima s oštećenjima sluha. Također, neki od njih danas imaju različite mogućnosti podešavanja prema potrebama korisnika (npr. uvećavanje teksta i sl.)
- **društvene mreže i drugi slični servisi** - danas su također široko rasprostranjeni oblik komunikacije, a odavno su prerasle svoju početnu namjenu druženja s prijateljima. Danas se na Facebooku, koji je najpopularnija društvena mreža, mogu pronaći informacije o gotovo svemu, a vrlo se lako mogu formirati zajedničke interesne grupe koje je moguće koristiti za komunikaciju između, primjerice, studenata i nastavnika. Studentima je to vrlo vjerojatno privlačan i prihvatljiv način komunikacije s obzirom na to da većina mladih ljudi danas svakodnevno upotrebljava takav način komunikacije

Svi drugi načini komunikacije i informiranja koje osmisle djelatnici sveučilišta i njihovi studenti, ukoliko udovoljavaju njihovim potrebama i ispunjavaju svoju svrhu, sasvim sigurno bit će dobri, stoga ostaje mašti na volju odlučiti se za neku od brojnih mogućnosti koje danas postoje.

Ono o čemu uvijek treba voditi računa svakako je osigurati da informacija uvijek bude ponuđena na više mogućih načina kako se ne bi dogodilo da neki studenti budu za njih zakinuti.

KOJI SU MOGUĆI
NAČINI
INFORMIRANJA

**Ostali načini
informiranja**

POMOĆNA
TEHNOLOGIJA
U SLUŽBI
PRISTUPAČNOSTI

Razvoj suvremenih informacijskih i komunikacijskih tehnologija značajno je promijenio način funkcioniranja suvremenoga društva u svim njegovim segmentima. Napredne tehnologije unaprijedile su sve sustave koji čine moderna društva i ujedno olakšale i ubrzale prijenos svih vrsta informacija na globalnoj razini. One su također učinile i značajan iskorak u izjednačavanju mogućnosti za osobe s invaliditetom.

Kako navodi Vučić (2009), osobe s invaliditetom u počecima su razvoja informacijskih i komunikacijskih tehnologija dodatno bile uskraćene u pristupu znanstvenim, obrazovnim, kulturnim i drugim informacijama jer te tehnologije nisu bile prilagođene njihovim mogućnostima. Ipak, brojne inicijative za izjednačavanje mogućnosti i u ovome su području rezultirale razvojem tehnoloških normi i smjernica koje osiguravaju pristupačnost tehnologija svima. Primjer za to su i već spomenuti standardi pristupačnosti internetskih sadržaja koji su danas općeprihvaćena norma.

Dakle nije dovoljno samo da napredne tehnologije postoje, nego one moraju biti i pristupačne.

Pristupačna je tehnologija ona koju može koristiti širok krug ljudi, kako različitih sposobnosti, tako i s različitim oblicima invaliditeta. Takva tehnologija u sebi ima ugrađene načela univerzalnoga dizajna. To zapravo znači da se svaki korisnik može njome koristiti na za njega najbolji način te da je ona izravno pristupačna i može se koristiti bez

pomoćne tehnologije ili je s njom kompatibilna. Drugim riječima, tehnologija napravljena po načelima univerzalnoga dizajna ona je za koju je njezin dizajner prilikom izrade uzeo u obzir različite stilove učenja kao i različite potrebe potencijalnih korisnika. Takva tehnologija nije samo alat namijenjen osobama s invaliditetom nego je to alat koji radi bolje za sve, uključujući osobe s invaliditetom. Slikoviti primjer za to je smještaj prekidača za paljenje/gašenje računala na tipkovnici ili prednjoj strani računala. Takva promjena u odnosu na tradicionalne prekidače postavljene na stražnjoj strani uređaja bila je ključna za mogućnost neovisnoga korištenja računala kod mnogih osoba s invaliditetom, a ujedno je puno pogodnija i za sve druge korisnike računala (Symington, 2004).

Više o univerzalnome dizajnu nalazi se u priručnicima Prostorna pristupačnost i Izvođenje nastave i ishodi učenja.

Sve viša razina svijesti i brojne, već spomenute, regulative i inicijative dovele su do toga da se danas sve više ipak vodi računa o pristupačnosti i jednakim mogućnostima, a dodatno tomu pridonosi i razvoj pomoćne tehnologije namijenjene upravo osobama s invaliditetom i njihovim specifičnim potrebama.

Pomoćna tehnologija tehnologija je koju koriste osobe s invaliditetom u obavljanju funkcija koje bi im bez te tehnologije bile otežane ili čak nemoguće. Pomoćna tehnologija može podrazumijevati različite uređaje, hardware i

software, kao i različite periferne uređaje koji pomažu osobama s invaliditetom u pristupu računalima ili drugim informacijskim tehnologijama (University of Washington, <http://www.washington.edu/accessit/articles?109>).

Ona podrazumijeva bilo koji komad opreme ili sistemski proizvod koji se koristi za povećavanje, održavanje ili poboljšavanje sposobnosti osoba s invaliditetom, bilo da je riječ o vrlo uobičajenom i jednostavnom pomagalu kao što su to invalidska kolica, ili modernim kompliciranim i sofisticiranim uređajima vezanim uz korištenje komunikacijskih i informacijskih tehnologija (Symington, 2004).

Za područje kojim se bavi ovaj priručnik važne su upravo ove tehnologije koje se vezuju uz korištenje komunikacijskih i informacijskih tehnologija u svakodnevnom životu, prije svega u obrazovnome procesu.

Brojne su mogućnosti kao i primjeri korištenja pomoćne tehnologije. Tako primjerice osobe s ograničenom funkcijom šake mogu koristiti tipkovnicu sa širim tipkama ili posebno prilagođene miševe kako bi upravljali računalom. Slijepi osobe mogu koristiti programe za čitanje teksta sa zaslona uz pomoć sintetizatora govora. Slabovidne osobe mogu koristiti programe za uvećavanje teksta na zaslonu. Osobe sa specifičnim teškoćama učenja mogu koristiti različite programe za spelling i tzv. speech-to-text programe, odnosno programe koji govor prebacuju u tekstualni zapis i sl.

Korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija ima vrlo značajnu ulogu u procesu obrazovanja. Danas svi studenti na ovaj ili onaj način koriste računala u svome studiranju. Sve više obrazovnih sadržaja dostupno je upravo korištenjem računala, a ona su postala i nužan alat u izvršavanju studentskih obveza, kao i u svakodnevnoj komunikaciji.

Kako naglašava Cooper (2003), i studenti s invaliditetom danas se moraju znati i moći služiti računalima i sudjelovati u svim aktivnostima koje podrazumijevaju korištenje računala, bilo vezano uz njihove obveze na pojedinim kolegijima ili u širem sveučilišnome kontekstu, kako bi mogli sudjelovati u obrazovnome procesu na razini visokog obrazovanja.

Upravo radi toga važno je osigurati već spomenutu pristupačnost korištenih tehnologija, ali i dostupnost pomoćne tehnologije bez koje određene skupine studenata ne mogu ravnopravno sudjelovati u obrazovnome procesu kao svi ostali studenti.

Hopkins (2004) također ističe važnost pomoćne tehnologije u pristupu studenata obrazovnim i drugim informacijama kao i obrazovnome okruženju te je prepoznaje kao jednu od odgovornosti ustanova visokog obrazovanja u osiguravanju jednakosti pristupa obrazovanju.

Prema rezultatima istraživanja (Ari i Inan, 2010), studenti s invaliditetom u najvećem broju koriste

pomoćnu tehnologiju u zadacima poput pisanja, provođenja istraživanja, pristupu internetu, bilo u svakodnevnome životu ili za obrazovne potrebe. Također računala vide kao značajnu potporu u nadilaženju teškoća s kojima se susreću.

Studenti s invaliditetom, s obzirom na vrstu i stupanj invaliditeta, mogu imati teškoće u nemogućnosti učinkovitoga pisanja ili tipkanja zbog ograničene pokretljivosti ruku, teškoća kod svladavanja vizualnih zadataka kao i čitanja ili pisanja zbog oštećenja vida ili razumijevanja i izražavanja pisanoga jezika zbog govorno-jezičnih teškoća. U svakoj od ovih situacija pomoćna tehnologija može imati pomažuću ulogu (Owens i dr., 1999).

Isti autori navode rezultate istraživanja provedenih na studentima s invaliditetom korisnicima pomoćne tehnologije, koji ukazuju na njezin pozitivan utjecaj na:

- podizanje razine akademskih postignuća studenata
- osnaživanje studenata
- omogućavanje dodatne kontrole učenja i podizanje razine neovisnosti
- jačanje samopouzdanja
- podizanje razine motivacije

Spomenutim istraživanjima definirane su i neke moguće prepreke s obzirom na korištenje pomoćne tehnologije, koje primjećuju sami studenti s invaliditetom:

- nedostatak znanja studenata i administrativnog osoblja o primjeni pomoćne tehnologije

- finansijski trošak i način financiranja pomoćne tehnologije
- nedostatna potpora u korištenju pomoćne tehnologije
- loša komunikacija između administrativnog osoblja fakulteta i studenata
- nedostatak računalne i programske opreme
- nemogućnost pristupa računalima i internetu

Moguća rješenja spomenutih prepreka su:

- educiranje administrativnog i nastavnog osoblja o jednakosti pristupa obrazovanju za studente s invaliditetom
- omogućavanje pristupa pomoćnoj tehnologiji i nabava potrebne pomoćne tehnologije
- bolja suradnja između studenta s invaliditetom i stručnjaka i administrativnoga te nastavnog osoblja
- učinkovitije planiranje nastavnog osoblja vezano uz predavanja, primjerice prilagodljivost u načinima ispitivanja, korištenje audio i videomaterijala, dostupnost ispitnoga materijala elektroničkim putem i sl.

Bilo bi dobro, kad god je to moguće, osigurati dostupnost pomoćne tehnologije na različitim mjestima na sveučilištima koja bi bila dostupna svim onim studentima kojima je ona potrebna. Prilikom nabave takve opreme postoje i smjernice kojih se treba držati, odnosno pitanja koja mogu pomoći u odabiru (Guidelines – Assistive technology for students with disability, <http://www.dpi.state.nd.us/speced/guide/assist.pdf>):

- Koji su zadaci traženi od studenta, a ne može ih izvesti?

- Koja bi vrsta pomoćne tehnologije mogla pomoći studentu u obavljanju zadataka, a najmanje je ograničavajuća za okruženje?
- Za što bi pomoćna tehnologija bila korištena?
- Je li uređaj prikladan obrazovnim potrebama i vještinama studenata kojima je namijenjena?
- Je li uređaj pomoćne tehnologije i dalje prikladan s obzirom na proteklo vrijeme?

U nastavku teksta slijedi pregled pomoćne tehnologije koju studenti s invaliditetom najčešće koriste s obzirom na vrstu i stupanj teškoća odnosno invaliditeta (Owens i dr., 1999; Hopkins, 2004).

Studenti s oštećenjima vida

Raspon pomoćne tehnologije dostupan studentima s oštećenjima vida širok je te uključuje različite uređaje za orijentaciju i kretanje, telekomunikaciju, uređaje za pristup tiskanom materijalu te različite vrste prijenosnih računala i računalnih programa.

Najčešće korištena pomoćna tehnologija koju studenti s oštećenjima vida koriste je Closed Circuit Television (CCTV), odnosno videomagnifier, razni programi za povećavanje zaslona kao što je Zoom text, skeneri za tiskane dokumente, programi za čitanje zaslona kao Jaws koji sadrže glasovnu jedinicu za pristup informacijama na zaslonu, audioknjige, različite vrste diktafona te specifični hardverski dodaci kao što je, primjerice, Brailleov redak koji omogućava pristup tekstu u digitalnom obliku korištenjem taktilne percepcije, čitajući Brailleovo pismo.

Više o tome

Detaljnije informacije o dostupnoj pomoćnoj tehnologiji za osobe s oštećenjima vida mogu se pronaći na sljedećim internetskim stranicama:

Hrvatski savez slijepih
<http://www.savez-slijepih.hr/>

Udruženje za unapređivanje obrazovanja slijepih i slabovidnih osoba
<http://www.uosso.hr/>

The blind and low vision product database on ABLEDATA
http://www.abledata.com/Site_2/blind_and_low_vision_gen.htm

Assistive Technology for People who are Blind or Visually Impaired on DisabilityResources.org
<http://www.disabilityresources.org/AT-BLIND.html>

American Foundation for the Blind AFB
<http://www.afb.org/Section.asp?SectionID=4>

POMOĆNA
TEHNOLOGIJA
U SLUŽBI
PRISTUPAČNOSTI

Slika 1. Brailleov redak (preuzeto s <http://www.savez-slijepih.hr>)

Slika 2. Prijenosno elektroničko povećalo (preuzeto s <http://www.savez-slijepih.hr>)

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Slika 3. Elektroničko povečalo ili Closed Circuit Television (CCTV) (preuzeto s <http://www.savez-slijepih.hr>)

Studenti s oštećenjima sluha

Studenti s oštećenjima sluha koriste različite vrste pomoćne tehnologije kao što su uređaji za pojačavanja zvuka npr. slušni aparati, kohlearni implantat ili neki drugi pomoćni uređaji za slušanje. Posebno korisnima smatraju se računalne komponente i prilagodbe kao korištenje vizualnih ključeva koji služe za prijenos zvukova na računalu. Danas su ujedno dostupni visokosofisticirani uređaji za prepoznavanje glasa kao iCommunicator preko kojega osobe s oštećenjima sluha imaju računalni pristup informacijama, ali u pismenom obliku.

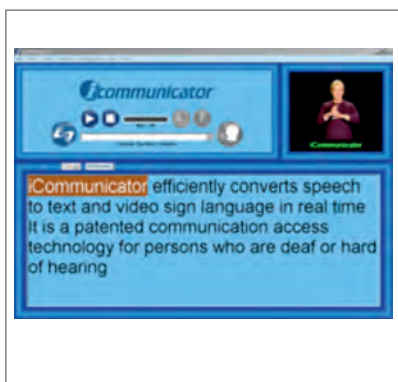
Detaljnije informacije o dostupnoj pomoćnoj tehnologiji za osobe s oštećenjima sluha mogu se pronaći na sljedećim internetskim stranicama:

ABLEDATA deaf and hard of hearing product page
http://www.abledata.com/Site_2/deaf_HOH_gen.htm

CODI: Cornucopia of Disability Information – Hearing Impairments
<http://codi.buffalo.edu/hearing.htm>

Slika 4. Slušni aparat
(preuzeto s
<http://www.bontech.hr>)

Slika 5. Sučelje
iCommunicatora (preuzeto s
<http://www.icommunicator.com/>)

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Studenti s motoričkim poremećajima

Studenti s motoričkim poremećajima pomoćnu tehnologiju koriste uglavnom za omogućavanje pristupa računalu te u komunikacijske svrhe kao recimo programe za skeniranje, programe za prepoznavanje glasa (speech-to-text), dodirne podloge (touchpads), dodirne zaslone (touch screen), prilagođene tipkovnice, prilagođene miševe i sl.

Više o tome

Detaljnije informacije o dostupnoj pomoćnoj tehnologiji za osobe s motoričkim poremećajima mogu se pronaći na sljedećim internetskim stranicama:

Special Needs Opportunity Windows (SNOW):

– Zamjenski miševi

<http://snow.utoronto.ca/technology/products/alternative-mouse.html>

– Zamjenske tipkovnice

<http://snow.utoronto.ca/technology/products/alternative-keyboards.html>

– Programi za prepoznavanje glasa

<http://snow.utoronto.ca/technology/products/voice-recognition.html>

Assistive Technology Training Online (ATTO):
Overview of Switch & Scanning Systems
<http://atto.buffalo.edu/registered/ATBasics/AdaptingComputers/SwitchInterface/index.php>

Slika 6. Alternativni oblik računalnoga miša prilagođenoga za osobe s invaliditetom (preuzeto s <http://www.abilityhub.com/mouse/>)

Slika 7. Računalni miš prilagođen za upravljanje nogama (preuzeto s http://www.spd.org.sg/programmes/assistive/atc_alternativemouse.html)

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Slika 8. Alternativna računalna tipkovnica prilagođena za korištenje jednom rukom (preuzeto s http://www.spd.org.sg/programmes/assitive/atc_alternativekeyboards.html)

Studenti sa specifičnim teškoćama učenja

Studenti sa specifičnim teškoćama učenja osobito korisnom smatraju pomoćnu tehnologiju kao što su različite vrste diktafona koje koriste za snimanja predavanja i zadataka, aplikacije za provjeru pravopisa i gramatike i programi za čitanje teksta (text-to-speech).

Više o tome

Korisne informacije vezane uz pomoćnu tehnologiju za studente s disleksijom na hrvatskome jeziku moguće je pronaći u poglavlju

Pomoćne tehnologije Vodiča za samostalno učenje studenata i učenika, nastaloga u sklopu Tempus projekta iSHEDS (Identification and Support in Higher Education for Dyslexic Students). Vodič se zajedno s drugim korisnim informacijama za studente i pružatelje potpore nalazi na stranicama za potporu studentima s disleksijom <http://www.isheds.eu>.

Dodatne informacije o dostupnoj pomoćnoj tehnologiji za osobe sa specifičnim teškoćama učenja mogu se pronaći na sljedećim internetskim stranicama:

Teškoće učenja - Tehnologija
http://www.ldonline.org/ld_indepth/technology/technology.html

Georgia uređaji za teškoće učenja i pomoćnu tehnologiju
<http://www.gatfl.org/ldguide/default.htm>

SchwabLearning.org – Priručnik za pomoćnu tehnologiju
<http://www.schwablearning.org/articles.asp?r=488&g=4>

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Slika 9. Olovka koja čita (Reading Pen), uređaj pogodan za osobe s disleksijom (preuzeto s <http://learningdisabilities.about.com/od/readingstrategies/gr/readingpen.htm>)

Danas postoje gotovo neiscrpne mogućnosti korištenja različitih vrsta komunikacijske, informacijske i drugih tehnologija koje osobama s invaliditetom omogućavaju lakše uključivanje u sve segmente života, tako i u obrazovanje. Brojni su proizvođači specijalizirani za pomoćnu tehnologiju, a sve se više vodi briga o tome da i standardna tehnologija zadovolji osnovna načela pristupačnosti, odnosno da bude konstruirana na načelima univerzalnoga dizajna. Primjer za to sve su češće mogućnosti prilagodbi standardnih alata radi pristupačnosti korisnicima s različitim potrebama. Tako, primjerice, najčešće korišteni operativni sustav za osobna računala Microsoft Windows u sebi sadrži ugrađenu opciju mogućnosti uključivanja povećala za tekstualne sadržaje koji se prikazuju na zaslonu, koju kao dobru zamjenu za skupe komercijalne programe mogu koristiti slabovidne osobe. Naravno, to je

samo jedna od postojećih mogućnosti. Proizvođači obično detaljne upute o svim mogućnostima nude na svojim internetskim stranicama za korisnike.

Isto tako ne treba zaboraviti brojne besplatne programe ili tzv. slobodni software (freeware) koji se danas nudi, a koji je često sasvim prihvatljiva i jednako kvalitetna alternativa za katkad vrlo skupe komercijalne programe. Vučić (2009) naglašava nekoliko prednosti slobodnih računalnih programa. Oni su posebno pogodni za rješavanje pitanja pristupačnosti jer se mogu prilagođavati raznim načinima korištenja, modificirati, a njihovo sučelje može se prevoditi na jezik korisnika te slobodno unaprijediti i neograničeno distribuirati. Besplatni su, što omogućava lakše ispunjavanje odredbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (<http://www.posi.hr/download/Konvencija%20UN.PDF>) u kojima se traži potpora osobama s invaliditetom uz minimalnu financijsku nadoknadu, itd.

Može se zaključiti kako su mogućnosti koje danas nudi pomoćna tehnologija, kao i prilagodbe standardnih tehnologija brojne, a na visokim je učilištima da sama procijene potrebe svojih studenata i prema svojim mogućnostima osiguraju dostupnost takve tehnologije. U svakome slučaju važno je donijeti dobru procjenu o onome što je zaista potrebno studentima kako se ne bi dogodilo da se nabavi iznimno skupa oprema koju nitko neće koristiti dok će studenti i dalje ostati zakinuti za ono što im je doista potrebno.

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Dodatne informacije o temi pomoćne tehnologije, osim na internetskim stranicama i u literaturi citiranoj u tekstu, moguće je pronaći na brojnim internetskim stranicama. Neke od njih su:

- Alliance for Technology Access, <http://www.ATAccess.org>
- AbleData, baza podataka široka raspona proizvoda pomoćne tehnologije, <http://www.abledata.com>
- Ability Hub, informacije o opremi za prilagodbe i alternativnim načinima pristupa računalu, <http://www.abilityhub.com>
- Obiteljski centar za tehnologiju i invaliditet (Family Center on Technology and Disability), <http://www.fctd.info>
- Sjevernoameričko društvo za rehabilitacijsko inženjerstvo i pomoćnu tehnologiju (Rehabilitation Engineering and Assistive Technology Society of North America – RESNA), <http://www.resna.org>
- Međunarodni centar za internetske izvore za osobe s invaliditetom (The International Centre for Disability Resources on the Internet – ICDRI), <http://www.icdri.org/>
- Centar za istraživanje i razvoj Trace (Trace Research and Development Centre), <http://trace.wisc.edu/>
- Sveučilište u Washingtonu (University of Washington), www.washington.edu/doit
- Yahoo izvori za osobe s invaliditetom http://dir.yahoo.com/society_and_culture/disabilities

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

Studentska referada

Studentska referada vjerojatno je svakomu studentu najvažnija služba bez koje je nemoguće zamisliti studentski život. Ona je većini studenata ujedno i prvi kontakt sa studijem uopće, već prilikom prijava, odnosno upisa.

Iako su neminovno važne svim studentima, nije se uvijek razmišljalo o tome da jednako tako moraju biti i dostupne svim studentima. Pritom se dostupnošću ne smatra samo ona fizička.

Sve referade imaju neki svoj uobičajeni, ustaljeni način rada i zadane procedure, koje nisu uvijek u skladu s mogućnostima i specifičnim potrebama studenata s invaliditetom.

O osobama koje rade u studentskim referadama ovisit će koliko će ti uobičajeni načini rada i ustaljene procedure biti prilagođene specifičnim potrebama studenata s invaliditetom te time i mogućnostima korištenja usluga koje referade pružaju.

Prije svega važno je osigurati fizičku dostupnost studentske referade te ukloniti sve prostorne prepreke koje bi studente koji se, primjerice, kreću uz pomoć invalidskih kolica onemogućile u pristupu referadi. Bilo bi poželjno da je ona smještena u prizemlju zgrade radi olakšana pristupa, a ukoliko je smještena na katu, do nje bi se moralo moći doći dizalom.

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

Studentska
referada

S obzirom na to da velik broj naših ustanova još nema riješeno pitanje prostorne pristupačnosti, katkada nije moguće postići idealnu poziciju referade. U takvim slučajevima zaposlenici referade uz suradnju svih ostalih službi na toj sastavnici trebaju organizirati dostupnost referade i njezinih sadržaja za studente kojima je pristup referadi onemogućen, na način da sve poslove vezane uz studiranje dogovorno obavljaju u prostoru kojemu student može lako pristupiti

Više o prostornoj pristupačnosti nalazi se u priručniku Prostorna pristupačnost.

Referadu je potrebno i odgovarajuće označiti. Na vrata je potrebno postaviti oznake koje bi sadržavale:

- naziv referade (npr. referada za preddiplomske i diplomske studije, referada za integrirane studije, referada za poslijediplomske studije i sl.)
- radno vrijeme referade
- radno vrijeme kada se primaju studenti
- vrijeme pauze
- imena i prezimena djelatnika i njihove kontakt-podatke i sl.

Pritom treba voditi računa o tome da natpisi budu vidljivi, da nude sve važne informacije, da te informacije budu točne te da se ponude i u alternativnim oblicima (npr. natpisi na Brailleovu pismu za studente s oštećenjima vida).

Isto tako, sve navedene informacije trebale bi se nalaziti i na internetskim stranicama sastavnice, a ti podaci moraju se redovito ažurirati kako bi bili točni.

Tako će primjerice studentu koji se otežano kreće vrlo važan podatak biti onaj o radnome vremenu referade jer mora unaprijed organizirati odgovarajući prijevoz do fakulteta/akademije. Vjerojatno nije potrebno naglašavati koliki bi problem za takvog studenta bilo doći u vrijeme kada referada ne radi i morati ponovno dolaziti.

Također, potrebno je postaviti istaknute i dovoljno velike oznake sa smjerom gdje se nalaze referade, osobito u vrijeme kada se obavljaju prijave i upisi, radi što lakšega snalaženja.

Radi olakšavanja upisnih procedura, referade mogu za upise izraditi obrasce u kojima je sustavno popisana ukupna dokumentacija koju je potrebno priložiti i podaci potrebni za prijavu i upise na pojedine studijske programe. Takve popise moguće je napraviti u vidu check-liste kao vrlo korisnoga alata kada je u pitanju prikupljanje potrebne dokumentacije. Ovakva check-lista može biti jednako korisna i studentima, odnosno kandidatima, pri upisu, kao i djelatnicima referade.

U referadama, kao i na internetskim stranicama fakulteta/akademija, takav bi popis trebao biti dostupan tijekom cijele akademske godine kako bi se pristupnici na vrijeme mogli pripremiti s obzirom na to da je dokumentacija dosta opsežna.

Prilikom prijave i upisa studenti se susreću s popunjavanjem velikoga broja različitih obrazaca kao što je prijavni, upisni, matični, statistički list i dr., ovisno o sastavnici na kojoj upisuju studij.

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

**Studentska
referada**

Studentima koji imaju teškoća u ispunjavanju takvih obrazaca (npr. studenti s disleksijom, studenti s oštećenjima vida) potrebno je ponuditi pomoć. Ukoliko student iskaže da mu je pomoć potrebna, u dogovoru s njime potrebno je utvrditi u čemu mu točno treba pomoći i na koji način, a što može obaviti sam.

Organiziranje vršnjačke potpore prilikom ispunjavanja takvih obrazaca jedan je od dobrih načina pristupa studentima koji imaju takve potrebe. Na taj način studenti kojima je to potrebno dobiju potporu, a ujedno se rasterete djelatnici referada koji su vrlo često, a osobito u vrijeme upisa, pod velikim opterećenjem.

Referade prikupljaju i niz osobnih podataka o studentima, na obrascima za prijave i upise.

One sastavnice koje organiziraju dodatne provjere znanja, vještina i sposobnosti i osiguravaju individualizirano prilagođeni način provjere za pristupnike kod kojih postoji takva potreba, trebaju izraditi obrazac kojim bi se takva potreba propitala. Osobni podaci koji se na taj način prikupljaju zaštićeni su Zakonom o zaštiti osobnih podataka (NN, 103/03, 118/06,41/08).

Takav obrazac trebao bi sadržavati sljedeća pitanja:

Postoji li potreba za prilagođenim načinom polaganja razredbenog ispita?   DA   NE

Vrsta potrebne prilagodbe?

1. uvećani tisak
2. prevoditelj znakovnoga jezika
3. produženo vrijeme trajanja ispita (potrebno dodatno obrazložiti)

4. usmena provjera znanja
5. ispitni materijali na Brailleovu pismu
6. nešto drugo, što

U obrascu treba upozoriti pristupnike na dokumente koje je potrebno priložiti radi ostvarivanja ovoga prava te treba navesti da će se svi osobni podaci uneseni u obrazac koristiti isključivo u svrhu stjecanja prava na individualizirano prilagođeni način polaganja ispita te da će biti pohranjeni i zaštićeni na zakonom propisani način.

Osim toga, poželjno bi bilo ovakav ili sličan obrazac izraditi i koristiti i tijekom studija za utvrđivanje eventualnih potreba studenata za prilagodbama, a ne samo za potrebe polaganja razredbenih ispita.

Poželjno je u referadama ili ispred njih postaviti različite oblike „info-točaka“ na kojima bi se mogli postavljati različiti informativni materijali i obrasci, kako bi bili što dostupniji studentima ili na kojima bi bile prisutne osobe koje mogu davati potrebne informacije.

Kada je riječ o različitim informativnim materijalima, najpopularniji i najprihvatljiviji su oblici takvoga informiranja brošure, leci, plakati i slični materijali, a prilikom njihove izrade valja paziti na to da se poštuju neka osnovna pravila, kako bi oni što bolje ispunili svoju osnovnu svrhu.

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Primjer takvih pravila za dobro izrađen informativni materijal su sljedeća:

- korištenje kratkih i pamtljivih naslova
- dužina retka koja ne bi smjela biti veća od 45 do 60 slovnih znakova, s time da se broje razmaci, praznine i interpunkcijski znakovi
- osigurati uočljivost, što znači koristiti dovoljno velika slova, primjenu tipografskih i kolornih kontrasta, pozicije na stranici (npr. da naslov ne dođe na isti nivo prepoznatljivosti kako se ne bi stopio s tekstom) te praznih prostora koji služe za fokusiranje na bitne elemente na stranici
- elementi rangiranja po važnosti trebaju biti tematske cjeline, nadnaslovi, naslovi, podnaslovi, uvod te tekući tekst
- tekst treba poravnati lijevo kako bi desna strana bila slobodna za bilješke
- kod dužih materijala važno je kreirati paragrafe tako da cijeli tekst nije u jednome bloku, nego da je razdvojen na više logičkih i sadržajnih cjelina
- za naglašavanje treba koristiti isticanja u tekstu: podebljanje, uvećanje, bojanje teksta, uokvirivanje teksta i sl. (Williams, 1998; Mesaroš, 1985)

Autor????

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

Studentska
referada

Naravno, uvijek treba voditi računa o tome da se svi promotivni materijali koji se rade u tiskanom obliku osiguraju i u različitim drugim formatima, primjerice elektroničkom, na Brailleovu pismu, u audio ili videoobliku i sl., kako bi bili dostupni i onim osobama koje se ne mogu koristiti tiskanim materijalima.

Informacije o prilagodbama različitih materijala koji se prezentiraju studentima moguće je pronaći i u priručniku Izvođenje nastave i ishodi učenja.

Studentske referade važan su segment studentskoga života te bi stoga trebalo uložiti dodatne napore da se one i usluge koje pružaju učine jednako dostupnima svim studentima.

Kako bi bile zadovoljene potrebe svih studenata, uključujući specifične potrebe studenata s invaliditetom, važna je kvalitetna komunikacija za koju je potrebno stalno unapređivanje svijesti o osobnoj odgovornosti svakoga pojedinog djelatnika i studenta.

Pitanja koja bi si svi u tome smislu stalno trebali postavljati su: “Kako ja mogu pridonijeti?“, “Što ja mogu učiniti?”

Kako bi bili osigurani uvjeti za zadovoljenje specifičnih potreba studenata s invaliditetom, vrlo važnu ulogu imaju individualni razgovori uz razumijevanje različitosti i različitih mogućnosti, a u kojima bi se studentu omogućilo pojašnjavanje potreba i asistencija u zajedničkom rješavanju mogućih problema.

Takav bi razgovor trebao biti prijateljski, iskren, otvoren i etičan, s jasno definiranim mogućnostima koje student ima.

Potrebno je slušati osobu da je se stvarno i čuje (uložiti napor prilikom slušanja osobe, ne prekidati

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

**Studentska
referada**

Knjižnica

je), a ako je tako lakše i studentu prihvatljivije, može se recimo dogovoriti pismena komunikacija kako bi se izbjegli mogući nesporazumi. Kod obavljanja razgovora sa studentima potrebno je organizirati prostor i vrijeme kako bi se razgovaralo u potpunu povjerenju, bez obveze javljanja na telefon, primanja stranaka i sl. te uvijek treba provjeriti je li student u cijelosti razumio ono o čemu se razgovaralo.

U takvoj atmosferi poučavanje o osobnoj odgovornosti sprečava prebacivanje odgovornosti te se brže i lakše postiže zajednički dogovor.

Knjižnica

Prema UNESCO-ovu uvjerenju, knjižnica je vitalna snaga u obrazovanju, kulturi i obaveštavanju koja svojim korisnicima omogućuje neposredan pristup svim vrstama znanja i informacija. Zasniva se na jednakosti pristupa svima, bez obzira na dob, rasu, spol, vjeru, nacionalnost, jezik ili društveni položaj. Posebne se službe i građa moraju osigurati za one korisnike koji se iz bilo kojega razloga ne mogu služiti redovitim uslugama i građom, primjerice za pripadnike jezičnih manjina, osobe s invaliditetom (UNESCO, 1994).

Knjižnice u sustavu visokog obrazovanja imaju poseban značaj, a osobito knjižnice na sastavnicama koje su studentima najbliže i u

kojima najlakše mogu naći materijale koji su im potrebni za uspješno studiranje.

Osim osiguravanja građe koja je studentima potrebna za ispunjavanje njihovih studentskih obveza, knjižnice vrlo često imaju i ulogu informatora o različitim temama koje su od interesa studentima, ali i edukativni značaj.

Ono što je iznimno važno je učiniti i njih dostupnima studentima s invaliditetom kako bi i oni u potpunosti mogli koristiti usluge koje knjižnica nudi.

Današnje knjižnice, sve svjesnije svoje uloge, čine dodatne napore kako bi svoje usluge prilagodile svima, uključujući različite specifične skupine građana, kao što su i osobe s invaliditetom.

Osnovni preduvjet koji je nužno zadovoljiti svakako je fizička dostupnost knjižnice. Ona prije svega mora biti prostorno pristupačna te jamčiti svim svojim korisnicima fizički pristup samoj zgradi i njezinoj unutrašnjosti (svim prostorijama) te nesmetano kretanje, a potom i nesmetano korištenje sadržaja. Primjer za to je odgovarajuća visina polica, info-pultova, prijamnih pultova i sl. radi omogućavanja pristupa i osobama koje se kreću uz pomoć invalidskih kolica.

Više o pravilima prostorne pristupačnosti knjižnica nalazi se u priručniku Prostorna pristupačnost.

Kada je osiguran pristup knjižnici, potrebno je osigurati i pristup njezinim uslugama, za sve

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

Knjižnica

---

korisnike, uključujući one koji imaju specifične potrebe, kao što su to u ovome slučaju osobe, odnosno studenti, s invaliditetom.

Tradicija pružanja knjižničnih usluga osobama s invaliditetom datira još iz 1857. godine, kada je knjižnica u Liverpoolu uvela u praksu nabavu knjiga za slijepe korisnike. Dvadesetak godina poslije, u knjižnicama su postali dostupni alternativni reljefni formati (i na Brailleovu pismu), a nakon Drugoga svjetskog rata uvodi se knjižnična usluga dostave publikacija na kućnu adresu teško pokretljivim osobama (Deines-Jones, 2009).

Interakcijom tradicionalnoga poslovanja i suvremenih tehnologija knjižnice se sve više nastoje prilagoditi svim svojim korisnicima.

U idealnoj situaciji, sve bi knjižnice trebale biti dostupne svim korisnicima. Taj je cilj moguće ostvariti na različite načine. Prije svega osiguravanjem knjižnične građe u alternativnim oblicima kao što su:

- audioknjige, časopisi, novine
- knjige uvećanoga tiska
- videoknjige s titlovima i/ili prijevodom na znakovni jezik
- knjige na Brailleovu pismu
- pristupačne e-knjige
- knjige lake za čitanje (easy-to-read)
- taktilne knjige (Irvall i Skat Nielsen, 2005)

U osiguravanju knjižnične građe u alternativnim oblicima iznimno korisna može biti i uspostava

međuknjižnične razmjene.

Računala za javnu upotrebu također mogu pridonijeti boljoj dostupnosti knjižničnih usluga, a ona bi isto tako trebala biti pristupačna za korištenje osobama s invaliditetom.

U idealnoj situaciji, knjižnice bi trebale raspolagati i posebno prilagođenom tehnologijom za osobe s invaliditetom kao što su to primjerice:

- posebno dizajnirane radne jedinice prilagođene za osobe koje se kreću uz pomoć invalidskih kolica
- prilagođene tipkovnice i miševi za osobe s poremećajima motorike
- računala opremljena programima za čitanje ili uvećavanje sadržaja na zaslonu i sintezu govora
- računala opremljena programima za spelling i sličnim programima pogodnima za osobe s disleksijom i sl.

O tome je više riječi bilo u prethodnim poglavljima.

Ono što je jednako važno je osigurati odgovarajuću tehničku potporu za održavanje navedene opreme te osoblje educirano za instruiranje korisnika za korištenje tom tehnologijom (Irvall i Skat Nielsen, 2005).

Komunikacija između djelatnika knjižnice i korisnika s invaliditetom iznimno je važna. Ona mora biti kvalitetna kako bi korisnik stekao povjerenje u djelatnike knjižnice i rado se ponovno vratio koristiti usluge koje se nude.

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

Knjižnica

Naime važno je imati na umu da je osobama s invaliditetom katkad možda neugodno iznositi svoje potrebe i zatražiti pomoć pa moraju prevladati i tu “psihičku prepreku”. Stoga je važno na kakvu će reakciju djelatnika naići kad odluče zatražiti takvu vrstu pomoći.

Zato je važno educirati djelatnike kako bi stekli osnovna znanja o različitim oblicima invaliditeta i kako najbolje pomoći korisniku s invaliditetom. Jednako je važno i da o njegovim potrebama izravno razgovaraju sa samim korisnikom.

Kako ističu Irvall i Skat Nielsen (2005), pristupačnost knjižnice mora se identificirati kao odgovornost uprave te je na njima da osmisle metode educiranja svojih djelatnika, a neke od njih mogu biti:

- pozvati osobe s invaliditetom na sastanke osoblja da govore o svojim potrebama iz perspektive korisnika usluga knjižnica
- redovito distribuirati zaposlenicima preko *e-maila* ili na druge načine informacije o uslugama koje knjižnica pruža određenim skupinama osoba s invaliditetom
- uključiti informacije o uslugama koje knjižnica pruža posebnim skupinama u orijentacijske pakete za nove zaposlenike

Djelatnici knjižnice također bi trebali biti na usluzi korisnicima s invaliditetom za pomoć pri snalaženju po knjižnici, ali i informiranjem o uslugama, pri čemu treba voditi računa o tome da se svi promotivni materijali o knjižnici i njezinim

uslugama također osiguraju u različitim oblicima kako bi bili dostupni svima. Internetske stranice knjižnice, koje su najčešće i najbolji i najlakši izvor informacija, moraju biti pristupačne, o čemu je također bilo više riječi u prethodnim poglavljima.

Irvall i Skat Nielsen (2005) daju prijedlog formata u kojima bi trebali biti objavljeni različiti materijali knjižnica, odnosno načina na koje bi trebalo korisnicima ponuditi informacije.

Tablica 1. Shematski prikaz primjerenosti korištenja različitih formata dokumenata za korisnike s različitim oblicima invaliditeta

	Uvećani tisak	Audio / Daisy / CD / DVD	Braillovo pismo	Internetske starnice	Video s titlovima i/ili prijevodom na znakovni jezik	Tekstualni telefon	Lako za čitanje (easy-to-read)
Oštećenja vida	X	X	X	X	X		
Oštećenja sluha					X	X	X
Teškoće čitanja	X	X		X	X		X
Tjelesni invaliditet		X			X		

Bilješke

Studenti s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Danas su dostupni brojni izvori informacija o mogućnostima prilagodbi knjižnica i knjižničnih usluga osobama s invaliditetom i njihovim specifičnim potrebama. Detaljnije informacije o pojedinim temama moguće je naći u izvorima koji su izdvojeni u nastavku.

Više o tome

Izvori u kojima je moguće naći više informacija o prilagodbama knjižnica

- IFLA Guidelines. <http://www.ifla.org>
- Skat Nielsen, G., Irvall, B. (2001). Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia. IFLA Professional Report # 70. <http://www.ifla.org>
- Tronbacke, B. (1997). Guidelines for Easy-to-Read Materials. IFLA Professional Report # 54. <http://www.ifla.org>
- Panella, N.M. (2000). Guidelines for Libraries Serving Hospital Patients and the Elderly and Disabled in Long-Term Care Facilities. IFLA Professional Report # 61. <http://www.ifla.org>

Dodatne informacije

Neke korisne internetske stranice:
<http://www.w3c.org/WAI/>

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

Knjižnica

http://www.w3c.hu/talks/2006/wai_de/mate/watchfire.html

<http://www.rnib.org.uk/Pages/Home.aspx>

http://europa.eu.int/information_society/policy/accessibility/web/index_en.htm

http://www.ri.gov/acc_checklist.php

<http://www.lgta.org/accessibility/>

<http://www.daisy.org>

<http://www.netserv.net.au/doonbank/access-htm>

<http://www.washington.edu/accessit/index.php>

Kao koristan alat za provjeru stanja pristupačnosti može se koristiti *check-lista* koju je predložila Burgstahler (http://washington.edu/doit/Brochures/Academics/equal_access_lib.html).

Riječ je o seriji korisnih pitanja koja mogu pomoći knjižnicama u oblikovanju knjižnice dostupne svima. Pitanja obuhvaćaju uređenje, politiku i ocjenu usluge, osiguravanje fizičkog pristupa knjižnici i unutar knjižnice, knjižnično osoblje, informacijske resurse i tehnologije, događanja, dodatne resurse i komunikacijske savjete.

U nastavku su radi ilustracije izdvojena neka pitanja vezana uz informacijske resurse i tehnologije te osoblje knjižnice:

- Jesu li svi članovi osoblja svjesni pitanja vezanih uz komunikaciju s korisnicima različitih rasa i nacionalnosti, dobi i sposobnosti?
- Je li osoblje osposobljeno za korištenje telekomunikacijskih uređaja za osobe s

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

Knjižnica

Službe
namijenjene
studentima
s invaliditetom

- oštećenjima sluha i pomoćnu računalnu tehnologiju dostupnu u knjižnici?
- Je li osoblje upoznato sa smjernicama i postupcima za osiguravanje smještaja korisnika s invaliditetom?
- Nosi li osoblje oznake s krupno otisnutim imenom?
- Ako postoje članovi osoblja sa znanjem znakovnoga jezika, jesu li oni poznati drugim djelatnicima, tako da, kada su dostupni, mogu pomoći korisnicima s oštećenjima sluha?
- Može li se knjižničnim elektroničkim i informacijskim izvorima, uključujući internetske stranice, *online* kataloge, indekse i baze podataka s cjelovitim tekstom i CD-ROM-ovima, pristupiti s različitih pomoćnih računalnih tehnologija?
- Jesu li knjižničari spremni pomoći korisnicima oko nepristupačnih elektroničkih izvora pružajući im savjete ili materijale u drugim formatima?
- Jesu li sve tiskane publikacije dostupne (odmah ili u dogledno vrijeme) u alternativnim formatima kao što su Brailleovo pismo, uvećani tisak i elektronički tekst?
- Imaju li videomaterijali, koji su napravljeni ili se koriste u knjižnici, titlove?
- Jesu li na raspolaganju podesive visine stola za svaku vrstu radnoga mjesta, kako bi se pomoglo studentima koji se kreću uz pomoć invalidskih kolica ili su maloga ili velikoga rasta? itd.

Ivanina priča

Ivana ima 23 godine i studentica je s tjelesnim invaliditetom. Kreće se samostalno i bez pomagala, ali i dosta teško zbog prirode svoga invaliditeta. Prije upisa na studij nije znala da studenti s invaliditetom imaju bilo kakva posebna prava ni kako se ona ostvaruju. Studij je stoga upisala bez korištenja prava na prednost pri upisu, što je za nju ujedno značilo plaćanje studija. Prilikom prijave na natječaj za smještaj u studentski dom također nije koristila pravo na prednost koje postoji za studente s invaliditetom jer nije znala da ono postoji, kao ni da ga ona može koristiti. Bez tih dodatnih bodova nije uspjela dobiti smještaj. S obzirom na prilično lošu financijsku situaciju svoje obitelji, nije si mogla priuštiti podstanarski stan te je cijelu prvu godinu studija putovala iz svoga mjesta stanovanja u Zagreb što je značilo svakodnevno prelaženje udaljenosti od stotinjak kilometara, što je Ivani s obzirom na njezine zdravstvene teškoće bilo iznimno naporno i teško, a ujedno i znatan financijski trošak za njezinu obitelj. Nakon nekoga vremena provedenoga na studiju Ivana je saznala da postoji Ured za studente s invaliditetom i odlučila se obratiti njima za pomoć. Ondje je dobila informacije o svim pravima koja postoje za studente s invaliditetom i uputu o tome kako ih ostvariti. Kako nije imala status osobe s invaliditetom, prvo je upućena da zatraži rješenje o stupnju tjelesnoga oštećenja u nadležnom uredu

---

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Hrvatskoga zavoda za mirovinsko osiguranje. Nakon što je rješenjem utvrđeno da Ivana ima ukupno tjelesno oštećenje od 100%, u Uredu je dobila pomoć oko što brže realizacije svih prava na koja je kao studentica s invaliditetom imala pravo. To je za nju značilo oslobađanje od plaćanja participacije u troškovima studija, ostvarivanje prava na smještaj u studentskome domu, dobivanje stipendije za studente s invaliditetom i naknade troškova prijevoza. Također, učlanila se u jednu studentsku udrugu u kojoj povremeno koristi mogućnosti specijaliziranoga prijevoza onda kada joj je to potrebno. Sve navedeno bitno joj je olakšalo studij i financijski pritisak na njezinu obitelj. U Ured i danas povremeno dolazi kad osjeti potrebu posavjetovati se o stvarima koje su joj važne za studij, čak i kada nije riječ o pitanjima vezanim uz posebna prava studenata s invaliditetom. Uvijek rado ističe kako su joj usluge koje je u Uredu dobila značile jako puno jer prije dolaska u Ured nije znala ništa o pravima koje ima, a još manje o tome kako ih ostvariti.

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

**Službe
namijenjene
studentima
s invaliditetom**

U Republici Hrvatskoj ne postoji poseban zakonski ili drugi akt koji bi na jednome mjestu regulirao prava studenata s invaliditetom. Jednako tako, ne postoji poseban akt koji bi propisao jedinstvene standarde pristupačnosti i dao smjernice za osiguravanje jednakih mogućnosti u sustavu visokog obrazovanja na području cijele Republike Hrvatske.

Ipak, prava studenata s invaliditetom, kako opća, tako i posebna, te obveza društva da učini potrebne

korake u postizanju dostupnosti visokoga obrazovanja svim svojim građanima, uključujući osobe s invaliditetom, spominju se u brojnim općim i posebnim aktima.

Tako, primjerice, Ustav Republike Hrvatske (NN, 56/90, 135/97, 8/98, 113/99, 124/00 i 28/01), kao temeljni pravni akt naše zemlje, osim što zabranjuje bilo kakav oblik diskriminacije na bilo kojoj osnovi, uključujući invaliditet, u članku 65. jamči svim građanima dostupnost obrazovanja na svim razinama pod jednakim uvjetima.

Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN, 123/03, 198/03, 105/04, 174/04 i 46/07) kao osnovni akt u sustavu visokog obrazovanja u članku 88., između ostalih studentskih prava, svim studentima osigurava pravo na kvalitetan studij i obrazovni proces kako je to predviđeno studijskim programom. To zapravo znači da su visoka učilišta dužna svim svojim studentima, uključujući studente s invaliditetom, osigurati kvalitetno studiranje.

Republika Hrvatska potpisala je i ratificirala Konvenciju UN-a o pravima osoba s invaliditetom kojom zemlje potpisnice u poglavlju Obrazovanje (čl. 24.) jamče osobama s invaliditetom pravo na obrazovanje bez diskriminacije i na osnovi jednakih mogućnosti te se obvezuju na razumne prilagodbe individualnim potrebama.

Također, u Deklaraciji o pravima osoba s invaliditetom (NN, 47/05), Republika Hrvatska

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

**Službe
namijenjene
studentima
s invaliditetom**

---

obvezuje se u članku 16., radi osiguravanja adekvatnog obrazovanja, prilagoditi svoj obrazovni sustav potrebama osoba s invaliditetom.

Nadalje, Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (NN, 63/07) u poglavlju Odgoj i obrazovanje (2.3.) ističe kvalitetno obrazovanje na svim razinama kao jedan od prioriteta te naglašava nužnost osiguravanja uvjeta za povećanje dostupnosti kvalitetnog obrazovanja mladima s invaliditetom.

Tu je i uvodno spomenuti Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN, 85/08).

Sva sveučilišta u Republici Hrvatskoj u svoje su statute unijela ustavne odredbe o zabrani diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao i spomenutu odredbu iz Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN, 123/03, 198/03, 105/04, 174/04 i 46/07) o pravu svih studenata na kvalitetan studij.

Iz svega navedenog može se zaključiti kako zakonske pretpostavke za pristupačnost visokog obrazovanja osobama s invaliditetom i osiguravanje jednakih mogućnosti u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj postoje. Ono što ne prati uvijek postojeće regulative koje jamče jednake mogućnosti je poduzimanje mjera u praksi, odnosno svakodnevnom životu, kako bi se te jednake mogućnosti doista i osigurale kako je to predviđeno spomenutim propisima.

Trenutačno stanje pristupačnosti visokog obrazovanja osobama s invaliditetom daleko je od idealnoga, ali je u svakome slučaju unaprijeđeno u odnosu na prethodna razdoblja. Ono što je najvažnije, sve više jača svijest o potrebi prilagođavanja akademskog okruženja specifičnim potrebama studenata s invaliditetom.

Jedan od općeprihvaćenih oblika pružanja institucijske potpore studentima s invaliditetom su službe specijalizirane za studente s invaliditetom. Danas je na većini europskih sveučilišta uobičajeno postojanje posebne službe ili ureda za studente s invaliditetom. Njihova je uloga vrlo važna i to ne samo u informiranju studenata o njihovim pravima te pomoći u realizaciji tih prava nego i u senzibiliziranju akademske javnosti za potrebe studenata s invaliditetom i osmišljavanju i koordiniranju mjera za postizanje jednakih mogućnosti na razini cijeloga sveučilišta (Universidad de Jaén, <http://www.ujaen.es/serv/sae/discapacidad/>).

Brojne su inicijative koje podupiru osnivanje takvih službi, a primjer za to je mreža UNICA (Network of Universities from the Capitals of Europe), čija je članica Sveučilište u Zagrebu, a koja je u svojim nastojanjima osiguravanja jednakih mogućnosti usvojila preporuke za minimalne standarde pristupačnosti za osobe s invaliditetom na UNICA-inim sveučilištima. Između ostalog, u standardima se sveučilištima preporučuje osiguravanje specijalizirane službe za osobe s invaliditetom, ili minimalno jedne osobe zaposlene na puno radno

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

**Službe
namijenjene
studentima
s invaliditetom**

---

vrijeme, odgovorne za koordiniranje djelatnosti (UNICA, 2008).

Prepoznavši potrebu za sustavnim rješenjima i institucionaliziranjem potpore studentima s invaliditetom, i na našim su se sveučilištima počele osnivati takve službe, odnosno najčešće uredi.

Sveučilište u Zagrebu, kao najveće sveučilište u Republici Hrvatskoj, na kojem studira gotovo polovica ukupnog broja studenata u zemlji te većina studenata s invaliditetom registriranih u Republici Hrvatskoj, prvo je, 2007. godine, osnovalo Ured za studente s invaliditetom. Primjer Sveučilišta u Zagrebu slijedila su i druga sveučilišta u Republici Hrvatskoj pa tako Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku ima Ured za studente s invaliditetom od 2009. godine, a takve je urede osnovalo i Sveučilište u Rijeci te Sveučilište u Splitu. Sveučilište u Zadru u okviru svoga Studentskog savjetovališta bavi se i pitanjima studenata s invaliditetom, dok je Sveučilište u Dubrovniku imenovalo koordinatoricu za studente s invaliditetom. Osim toga, Sveučilište u Zagrebu i Sveučilište u Rijeci na svim svojim sastavnicama imaju koordinateure za studente s invaliditetom, zadužene za potporu na razini sastavnice, a Sveučilište u Zagrebu na svakoj sastavnici ima i studentskoga predstavnika u Koordinaciji za studente s invaliditetom. Time se osigurava stvaranje mreže potpore i koordinirano djelovanje na razini cijeloga sveučilišta.

Neke od osnovnih zadaća navedenih ureda su:

- pružanje stručne pomoći studentima s invaliditetom vezano za studije koji se izvode na znanstveno-nastavnim i znanstveno-umjetničkim sastavnicama sveučilišta
- sustavni pristup zadovoljavanju obrazovnih i socijalno-psiholoških potreba studenata s invaliditetom
- praćenje potreba studenata s invaliditetom radi poboljšanja uvjeta smještaja i studiranja
- organiziranje svih vrsta potpore studentima s invaliditetom tijekom studija
- osiguravanje kvalitetnoga pristupa visokom obrazovanju svim studentima koji zbog bolesti ili oštećenja (bez obzira na rješenje o invalidnosti) imaju teškoća u realizaciji svakodnevnih aktivnosti
- unapređivanje međunarodne suradnje i razmjene studenata s invaliditetom (Sveučilište u Zagrebu, 2007)

Uredi za studente s invaliditetom trebali bi biti jedan oblik referentnog centra koji studentima s invaliditetom pruža informacije na licu mjesta, telefonom, e-mailom ili preko brošura koje se redovito ažuriraju. Ured također treba pružati potporu studentima s invaliditetom u njihovoj prilagodbi i potpunoj socijalnoj integraciji u akademsku zajednicu. Osim toga, ured treba pružati potporu u nošenju s izazovima svakodnevnoga studentskog života i mogućim teškoćama u svladavanju pojedinih nastavnih kolegija. Uredi svojim korisnicima trebaju jamčiti tajnost svih iznesenih podataka te osigurati pristup

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

Službe
namijenjene
studentima
s invaliditetom

---

svim pisanim i usmeno prezentiranim informacijama (Kiš-Glavaš, Ružkan, Rudić, 2005).

Pokazalo se da su takve službe, odnosno uredi, uz nužan preduvjet osiguravanja optimalnih uvjeta rada, snažan mehanizam izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom te da su pokretači aktivnosti na široj razini, odnosno na razini cijeloga sveučilišta, pa i izvan njegovih granica.

Ono što je iznimno važno istaknuti i što svi uključeni u obrazovni proces moraju prihvatiti jest činjenica da postojanje takvih službi na razini sveučilišta ili sastavnice ne znači „oslobađanje od odgovornosti“ svih ostalih sudionika obrazovnoga procesa za činjenje potrebnih prilagodbi za osiguravanje jednakih mogućnosti za studente s invaliditetom. Postizanje dostupnosti visokog obrazovanja na načelu jednakih mogućnosti nije zadaća samo za to specijaliziranih službi, nego svih sudionika tog obrazovnog procesa, a službe su tu da taj proces potaknu, ubrzaju ili olakšaju. Službe za studente s invaliditetom su tu i da studentima, ali i djelatnicima, pruže potporu na različite načine, a njihova je osobna odgovornost da određene mjere poduzmu u svome svakodnevnom životu i radu.

Izravan rad s korisnicima kroz pružanje informacija, savjeta, potpore, zastupanja nije jedina uloga ovih službi, ona je puno šira i obuhvaća između ostalog umrežavanje i suradnju s drugim domaćim i međunarodnim ustanovama radi što

veće učinkovitosti, pokretanje i predlaganje različitih inicijativa, politika i sličnih aktivnosti.

No u kontekstu teme ovoga priručnika najvažnija je upravo njihova uloga u informiranju, kako studenata i djelatnika sveučilišta, tako i brojnih budućih studenata i svih ostalih kojima su informacije o pravima studenata s invaliditetom potrebne, o čemu ilustrativno govori i uvodno opisana priča studentice Ivane.

Pravodobno dobiti važnu informaciju katkada za buduće, kao i postojeće studente, u ovome slučaju prvenstveno kada je riječ o informacijama vezanim uz ostvarivanje posebnih prava studenata s invaliditetom, može imati presudnu ulogu za nastavak školovanja ili uspješnost u studiju.

Službe za studente s invaliditetom na jednome mjestu objedinjuju informacije koje su, dok takve službe nisu postojale, studenti morali tražiti na više različitih mjesta jer su različita posebna prava u djelokrugu rada raznih ustanova i institucija koje nisu uvijek međusobno povezane ili njihove informacije nisu uvijek lako dostupne. Stoga se često događalo da studenti ostanu zakinuti za svoja prava iz banalnog razloga da za njih nisu znali ili nisu mogli doći do informacije kako ih ostvariti.

Uloga službi za studente s invaliditetom iznimno je važna u svakodnevnome životu studenata s invaliditetom i njihovih nastavnika, no ona je značajna i u puno širem kontekstu procesa izjednačavanja mogućnosti za osobe s

invaliditetom u visokom obrazovanju. Budući da se Republika Hrvatska brojnim, u ovome priručniku spomenutim, zakonskim i drugim propisima, domaćim i međunarodnim, obvezala provoditi mjere izjednačavanja mogućnosti u svim segmentima života, a osobito u području obrazovanja, lako je zaključiti koliki je taj značaj. Stoga je za njihovo učinkovito djelovanje vrlo važno ovim službama omogućiti optimalne uvjete za rad u smislu ljudskih i ostalih resursa. Jednako tako važna je i potpora i sudjelovanje svih sveučilišnih djelatnika od čije će razine aktivnosti i osobne odgovornosti ovisiti uspjeh pokrenutih inicijativa i promjena koje je nužno uvesti u sustav visokog obrazovanja.

Više o tome

Više o uredima za studente s invaliditetom na hrvatskim sveučilištima spomenutim u tekstu moguće je pronaći na njihovim internetskim stranicama:

- Sveučilište u Zagrebu <http://www.unizg.hr/uredssi>
- Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku <http://www.unios.hr/?g=1&i=21>
- Sveučilište u Rijeci <http://www.uredssi.uniri.hr/index.php/hr/>
- Sveučilište u Splitu <http://www.unist.hr/Uredzastudentesinvaliditetom/tabid/1276/language/hr-HR/Default.aspx>

KOJE SU SLUŽBE
OSOBITO VAŽNE
STUDENTIMA
I KAKO IH UČINITI
DOSTUPNIMA?

Službe
namijenjene
studentima
s invaliditetom

Informacije o sličnim službama na nekim europskim sveučilištima moguće je pronaći na sljedećim internetskim stranicama:

- Sveučilište Strathclyde, Glasgow (Velika Britanija),
<http://www.strath.ac.uk/disabilityservice/>
- Sveučilište Masaryk, Brno (Češka),
<http://www.muni.cz/spssn>
- Sveučilište Aarhus (Danska),
http://www.au.dk/fakulteterinstituttermv/adm/registra/test_admidab/welcomeis/rsc/
- Sveučilište u Göteborgu (Švedska),
<http://www.utbildning.gu.se/education/academic-life/student-services/students-with-disabilities>
- Sveučilište Jaén (Španjolska),
<http://www.ujaen.es/serv/sae/discapacidad/>
- Sveučilište u Southamptonu (Velika Britanija),
<http://www.southampton.ac.uk/edusupport/disability/index.html>
- Sveučilište u Beču (Austrija),
<http://studieren.univie.ac.at/index.php?id=1150>
- Sveučilište u Varšavi (Poljska),
<http://www.bon.uw.edu.pl/en/univ4all/opd.html>
- većina sveučilišta u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi imaju slične službe, čije se stranice vrlo lako mogu pronaći na internetu

Informacije o različitim službama za potporu studentima nalaze se i u priručniku Mentorstvo i konzultacije.

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

ZAKLJUČAK

Nakon svega navedenog u prethodnim poglavljima, može se zaključiti kako je dostupnost informacija i usluga vrlo važno područje u životu svakog studenta, osobito kad je riječ o studentima s invaliditetom, koji se vrlo često suočavaju s različitim preprekama te često ostaju zakinuti za ono što je većini drugih ljudi dostupno ili samo po sebi razumljivo, kako u svakodnevnome životu, tako i u obrazovnom okruženju.

Teško je zamisliti kako bilo koja osoba u današnjem informacijskome društvu, s obiljem modernih tehnologija, može uspješno sudjelovati u bilo kojem aspektu života bez adekvatnoga pristupa važnim informacijama i uslugama koje se nude.

Nijedan student ne može biti uspješan ukoliko ne može pristupiti informacijama koje su mu važne za studij ili mu osnovne službe poput knjižnice ili studentske referade nisu dostupne, kao ni usluge koje one pružaju.

Iako se nije uvijek o tome vodilo računa, danas ipak sve više jača svijest o tome da se trebaju učiniti dodatni napor u planiranju i promišljanju ovakvih aktivnosti kako bi svi u njima mogli ravnopravno sudjelovati.

Brojne spomenute regulative i inicijative, čijim se donošenjem ili potpisivanjem Republika Hrvatska obvezala na činjenje potrebnih prilagodbi radi postizanja jednakih mogućnosti za osobe s invaliditetom, odnose se upravo na ovo područje što također naglašava i govori u prilog njegovoj

važnosti.

To se nastojalo postići i ovim priručnikom te ujedno svim sveučilišnim djelatnicima, koji su svjesni potrebe i žele unaprijediti i prilagoditi svoj rad kako bi usluge koje pružaju studentima bile svima jednako dostupne, dati osnovne smjernice o kojim temama promišljati, koje aktivnosti u smislu informiranja i pružanja usluga treba planirati te kako to napraviti na svima najprihvatljiviji način. Jednako tako nastojalo se upozoriti na česte prepreke s kojima se studenti susreću, radi ilustriranja najčešćih pogrešaka koje se u praksi javljaju.

Za kraj, važno je još jedanput naglasiti kako je razina osobne odgovornosti ključna za postizanje jednakih mogućnosti za studente s invaliditetom u visokom obrazovanju općenito, te je na svakome pojedinom djelatniku i studentu da u okviru svojih mogućnosti i svoga djelokruga rada napravi što je više moguće kako bi se te jednake mogućnosti doista i postigle. Samo takvim pristupom moći će se na globalnoj razini ostvariti svi oni standardi za čije se je postizanje Republika Hrvatska opredijelila i obvezala.

ZAKLJUČAK

E-pristupačnost - odnosi se na osiguravanje jednakih mogućnosti i pristupa e-sadržaju svim osobama, tako i osobama s invaliditetom (Seale i Cooper, 2010). Postoje tri oblika pristupačnosti: situacijska pristupačnost, socio-kulturna pristupačnost i funkcionalna pristupačnost, a važno je zadovoljiti kriterije pristupačnosti iz sva tri oblika pristupačnosti kako bi svi, uključujući osobe s invaliditetom, imali punu pristupačnost koja nije svedena isključivo na specifičnosti invaliditeta (Vučić, 2009).

iCommunicator - uređaj za neovisnu komunikaciju osoba s oštećenjima sluha koji ima više mogućnosti i funkcija: prevođenje govora u tekstualni zapis (speech to text), prevođenje govora/teksta na video sa znakovnim jezikom ili prevođenje govora/teksta na računalno generirani glas (<http://www.icommunicator.com/>).

Informacijska pismenost - znanje o tome kada i zašto nam je potrebna informacija, gdje je možemo pronaći te kako je procijeniti, koristiti i komunicirati na etički način (CILIP, 2004). Ona podrazumijeva vještine pronalaženja, procjene, pohrane, integriranja i primjene novoga i prethodnoga znanja s ciljem osobnoga, društvenog i ekonomskog razvoja (Pejova i dr., 2006).

Pomoćna tehnologija - tehnologija koju koriste osobe s invaliditetom u obavljanju funkcija koje bi

---

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

im bez te tehnologije bile otežane ili čak nemoguće. Pomoćna tehnologija može podrazumijevati različite uređaje, hardware i software, kao i različite periferne uređaje koji pomažu osobama s invaliditetom u pristupu računalima ili drugim informacijskim tehnologijama (University of Washington, <http://www.washington.edu/accessit/articles?109>). Ona podrazumijeva bilo koji komad opreme ili sistemski proizvod koji se koristi za povećavanje, održavanje ili poboljšavanje sposobnosti osoba s invaliditetom, bilo da je riječ o vrlo uobičajenom i jednostavnom pomagalu kao što su to invalidska kolica ili modernim kompliciranim i sofisticiranim uređajima vezanim uz korištenje komunikacijskih i informacijskih tehnologija (Symington, 2004).

Pristupačna tehnologija - ona koju može koristiti širok krug ljudi, kako različitih sposobnosti, tako i s različitim oblicima invaliditeta. Takva tehnologija u sebi ima ugrađena načela univerzalnoga dizajna. To zapravo znači da se svaki korisnik može njome koristiti na za njega najbolji način te da je ona izravno pristupačna i da se može koristiti bez pomoćne tehnologije ili je s njom kompatibilna. Drugim riječima, tehnologija napravljena po načelima univerzalnoga dizajna je ona za koju je njezin dizajner prilikom izrade uzeo u obzir različite stilove učenja kao i različite potrebe potencijalnih korisnika. Takva tehnologija nije samo alat namijenjen osobama s invaliditetom nego je to alat koji radi bolje za sve, uključujući osobe s invaliditetom (Symington, 2004).

Slobodni software (freeware) - pojam koji se koristi za slobodne računalne programe koji se za preuzimanje nude besplatno. To su programi koje se može prilagođavati prema potrebama korisnika, prevoditi njihova sučelja na jezik korisnika, unapređivati ih te neograničeno distribuirati (Vučić, 2009).

Literatura

Ari, I. A., Inan, F. A. (2010). Assistive Technologies for students with disabilities: A survey of access and use in Turkish Universities. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology* , 9 (2), 40-45

Burgstahler. Equal Access: Universal Design of Libraries. http://www.washington.edu/doit/Brochures/Academics/equal_access_lib.html

CILIP (2004). Chartered Institute of Library and Information Professional. <http://www.cilip.org.uk>

Cooper, M. (2003). Communication and information technology (C&IT) for disabled students. U: Powell, S. (Ur.). *Special Teaching in Higher Education – Successful strategies for access and inclusion*. London: Kogan Page

Deines-Jones, C. (2009) *Unapređivanje bibliotečnih usluga za osobe s invaliditetom*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije

Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom, Narodne novine, broj 47, 2005.

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

European Union (2003a). Council Resolution on equal opportunities for pupils and students with disabilities in education and training. Official Journal of the European Union, 2003, 2003/C, 134/04, 6-7

European Union (2003b). Council Resolution on eAccessibility – improving the access of people with disabilities to the Knowledge Based Society, Official Journal of the European Union, 2003, 5165/03

Guidelines – Assistive technology for students with disability. www.dpi.state.nd.us/speced/guide/assist.pdf

Hopkins, J. (2004). Assistive Technology (AT) to Support Students with Special Needs. <http://curriculum.org/storage/108/1278482872AssistiveTechnology.pdf>

Irvall, B. i Skat Nielsen, G. (2005). Access to libraries for persons with disabilities – Checklist. The Hague: IFLA Headquarters

iSHEDS - Identification and Support in Higher Education for Dyslexic Students. <http://www.isheds.eu>

Kiš-Glavaš, L., Ružkan A. i Rudić, D. (2005). Ured za studente s invaliditetom – osiguranje mogućnosti kvalitetnijeg pristupa visokom obrazovanju (Izlaganje na znanstvenom skupu). Političko obrazovanje, Vol.1, br.4, str. 229-240., Zagreb

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom http://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2007_06_6_80.html

Littlejohn, A., Higgison, C. (2003). A Guide for Teachers. E-Learning Series No.3, Learning and Teaching Support Network (LTSN)
<http://www.jiscinfoneta.ac.uk/InfoKits/effective-use-of-VLEs/ltsn-e-learning-guide-for-teachers>

Mesaroš, F. (1985). Tipografski priručnik. Zagreb:Grafički obrazovni centar

Muir, A. i Oppenheim, C (2001). Report on Developments World-Wide on National Information Policy. Library Association, UK. http://www.la-hq.org.uk/directory/prof_issues/nip/menu.html

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti osoba s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. Narodne novine, broj 63, 2007.

Owens, J., Leung, P., Lamb, G., Smith, K., Shaw, J., Hauff, R. (1999). Assistive technology issues for students with disabilities and university staff who work with them. Melbourne: HERDSA Annual International Conference

Pejova, Z., Catts, R., Ticha, L. i Dombrovska M. (Ur.) (2006.) Achieving an Information Society and a Knowledge-Based Economy through Information Literacy – Proposal for an Information Literacy Platform and Action Plan for Central and South-East European Countries: Policy Recommendations and Practical Directions. Ljubljana: International Center for Promotion of Enterprises – ICPE

Pristupačnost. <http://www.pristupacnost.net>

Seale, J., Cooper, M. (2010). E-learning and accessibility: An exploration of the potential role of generic pedagogical tools. Computers & Education Vol. 54, 1107-1116

Sveučilište u Zagrebu (2007). Pravilnik o organizaciji i djelovanju Ureda za studente s invaliditetom Sveučilišta u Zagrebu.

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

Symington, L. (2004). Creating a Vision – Why Do I Need a Plan? (U) Mummery, A. (Ur.). Computer Resources for People with Disabilities. A Guide to Assistive Technologies, Tools and Resources for People of All Ages. 4th Edition. The Alliance for Technology Access. Alameda, Kanada: Hunter House Publishers

TechDis Staff Packs Accessible e-Learning for Teachers and Lecturers. <http://www.jisctechdis.ac.uk/staffpacks>

UNICA (2008). Minimum Standards for Disabled Persons for UNICA Universities
http://www.unizg.hr/uredssi/images/datoteke/unica_minimalni_standardi.pdf

University of Gothenburg (2010). Rights and Responsibilities. Rules and regulations for studies at the University of Gothenburg

Vlada RH (2007). Sporazum o poticajnim mjerama za upis u ustanove visokog obrazovanja, 27. ožujka 2007. (http://vlada.hr/hr/naslovnica/priopcenja_zajavnost/2007/ozujak/)

Vučić, V. (2009). Inicijative za promicanje pristupačnosti elektroničkih informacija osobama s invaliditetom. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, Vol. 45, br. 2, str. 105-112. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

UNESCO (1994). *Unescov Manifest za narodne knjižnice*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 37 (3-4), Zagreb: HKD

UNESCO (2005). UNESCO World Report Toward Knowledge Societies.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001418/141843e.pdf>

Universidad de Jaén. Funciones de la Oficina de Unidad de Atención al Estudiantes con Discapacidad,
<http://www.ujaen.es/serv/sae/discapacidad/>

University of Washington. What is assistive technology?
<http://www.washington.edu/accessit/articles?109>

Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 56, 1990.

Williams, R. (1998). Business Success by Design. The Non Designers Guerilla Marketing Guide. Berkley, USA: PeachPit Press

World Wide Web Consortium - W3C, <http://www.w3.org>

WSIS (2003). Declaration of Principles Building the Information Society: A global challenge in the new Millennium.
<http://www.itu.int/wsis/docs/geneva/official/dop.html>

Zakon o pravu na pristup informacijama. Narodne novine, broj 173, 2003.

Zakon o suzbijanju diskriminacije. Narodne novine, broj 85, 2008.

Zakon o zaštiti osobnih podataka. Narodne novine, broj 103, 2003.

Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju. Narodne novine, broj 123, 2003.

Bilješke

Studenti
s invaliditetom

PRISTUP
INFORMACIJAMA
I USLUGAMA

...iz života

Korisni savjeti

Više o tome

Dodatne informacije

Etički izazovi

Dobra praksa

Pojmovnik

Literatura

- 1 OPĆE SMJERNICE
- 2 PROSTORNA PRISTUPAČNOST
- 3 PRISTUP INFORMACIJAMA I USLUGAMA**
- 4 IZVOĐENJE NASTAVE I ISHODI UČENJA
- 5 MENTORSTVO I KONZULTACIJE
- 6 MEĐUNARODNA MOBILNOST STUDENATA
- 7 SLOBODNO VRIJEME
- 8 PSIHOSOCIJALNE POTREBE STUDENATA

158757-TEMPUS-1-2009-1-HR-TEMPUS-JPGR.

Ovaj projekt financira se uz potporu Europske komisije. Ova publikacija odražava stajališta autora, te stoga Europska komisija ne snosi odgovornost za bilo kakvo korištenje informacija sadržanih u publikaciji.

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Popis članova projektnog konzorcija

1. Hrvatski partneri: Sveučilište u Dubrovniku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Splitu, Sveučilište u Zadru, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studentski zbor, Institut za razvoj obrazovanja
2. EU partneri: Sveučilište Aarhus (Danska), Sveučilište Göteborg (Švedska), Sveučilište Masaryk (Češka), Sveučilište Strathclyde (Velika Britanija)

ISBN 978-953-6002-57-3

9 789536 002573